

UNDERVISNINGS- OCH
KULTURMINISTERIET

Kulturarvet som en resurs för en hållbar framtid och ett gott liv

Förslag till kulturarvsstrategi 2022–2030

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2022:20

Kulturarvet som en resurs för en hållbar framtid och ett gott liv

Förslag till kulturarvsstrategi 2022–2030

Mirva Mattila (red.)

Undervisnings- och kulturministeriet Helsingfors 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

KULTTUURIPERINTÖ
KULTURARV
2030

Undervisnings- och kulturministeriet
CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-263-807-6
ISSN pdf: 1799-0351

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2022

Kulturarvet som en resurs för en hållbar framtid och ett gott liv Förslag till kulturarvsstrategi 2022–2030

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2022:20

Tema

Kultur

Utgivare Undervisnings- och kulturministeriet

Redigerare Mirva Mattila

Utarbetad av Stygruppen och arbetsgruppen för kulturarvsstrategin

Språk svenska

Sidantal

65

Referat

Utgångspunkten för kulturarvsstrategin är att värna om, utveckla och utnyttja det mångfaldiga materiella, immateriella och digitala kulturarvet och kulturmiljöerna som en resurs för hela samhället. Målet är att kulturarvet värderas, och att dess skyddande och bevarande är allas vårt gemensamma ansvar.

De centrala värdena i strategin är hållbarhet, mångfald och jämlikhet samt ansvaret för att bevara och skydda kulturarvet för framtida generationer.

Visionen fram till 2030 är att kulturarvet har blivit en starkare resurs i samhället och att människors livskvalitet till följd av detta har ökat: kulturarvet fungerar som en bro mellan människor och erbjuder lösningar för byggandet av en hållbar framtid.

Strategin innehåller fyra målområden som betonar människornas och samhällenas engagemang, ansvar och möjligheter att delta i kulturarvet, kulturarvet som en del av den ekologiska hållbarheten, stödjandet och stärkandet av kompetenser och lärande samt ett hållbart utnyttjande av kulturarvets ekonomiska potential. I målen har man genomgående beaktat kunskaper, färdigheter och digitalisering samt regionala, lokala och internationella faktorer.

Strategin syftar till att fungera som ett verktyg för genomförandet av Europarådets så kallade Farokonvention och att främja uppnåendet av målen i FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Nyckelord kulturarv, museer, bibliotek, arkiv, kulturmiljö

ISBN PDF 978-952-263-807-6

ISSN PDF

1799-0351

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-807-6>

Kulttuuriperintö voimavarana kestäväälle tulevaisuudelle ja hyvälle elämälle Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi 2022–2030

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2022:20		Teema	Kulttuuri
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Toimittaja/t	Mirva Mattila		
Yhteisötekijä	Kulttuuriperintöstrategian ohjausryhmä ja työryhmä		
Kieli	ruotsi	Sivumäärä	65

Tiivistelmä

Kulttuuriperintöstrategian lähtökohtana on monimuotoisen aineellisen, aineettoman ja digitaalisen kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen, kehittäminen ja hyödyntäminen koko yhteiskunnan voimavarana. Tavoitteena on, että kulttuuriperintöä arvostetaan ja sen suojelu ja vaaliminen on kaikkien yhteinen tehtävä.

Strategian keskeiset arvot ovat kestävyys, moninaisuus ja yhdenvertaisuus sekä vastuu kulttuuriperinnön säilyttämisestä ja suojelusta tuleville sukupolville.

Visiona vuodelle 2030 on, että kulttuuriperinnön merkitys yhteiskunnan voimavarana on vahvistunut ja sen seurauksena ihmisten elämänlaatu parantunut: kulttuuriperintö toimii siltana ihmisten välillä ja tarjoaa ratkaisuja kestäväen tulevaisuuden rakentamiselle.

Strategiassa on neljä tavoitelukua, joissa painottuvat ihmisten ja yhteisöjen omistajuus, vastuu ja osallistumismahdollisuudet kulttuuriperinnöstä, kulttuuriperintö osana ekologista kestävyttä, osaamisen ja oppimisen tukeminen ja vahvistaminen sekä kulttuuriperinnön taloudellisen potentiaalin kestävä hyödyntäminen. Tavoitteissa on huomioitu läpäisevästi tieto ja taidot, digitaalisuus, alueellisuus, paikallisuus sekä kansainvälisyys.

Strategian tavoitteena on toimia Euroopan neuvoston ns. Faron sopimuksen toimeenpanon välineenä, ja osaltaan edistää YK:n kestäväen kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n tavoitteiden saavuttamista.

Asiasanat	kulttuuriperintö, museot, kirjastot, arkistot, kulttuuriympäristö		
ISBN PDF	978-952-263-807-6	ISSN PDF	1799-0351

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-807-6>

Cultural Heritage as a Resource for a Sustainable Future and Good Life Proposal for the Cultural Heritage Strategy 2022–2030

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2022:20	Subject	Culture
---	----------------	---------

Publisher	Ministry of Education and Culture
------------------	-----------------------------------

Editor(s)	Mirva Mattila
------------------	---------------

Group author	Steering group and working group for the Cultural Heritage Strategy
---------------------	---

Language	Swedish	Pages	65
-----------------	---------	--------------	----

Abstract

The premise of the Cultural Heritage Strategy is the preservation, development and utilisation of a diverse tangible, intangible and digital cultural heritage and cultural environments as a resource for the whole society. The aim is that cultural heritage is highly valued and that protecting and fostering it is a collective responsibility shared by everyone.

The key values of the Strategy are sustainability, diversity and equality, as well as responsibility for preserving and protecting cultural heritage for future generations.

The vision for 2030 is that the role of cultural heritage as a resource for society has become even stronger, and this has improved the quality of people's lives: cultural heritage serves as a bridge between people and offers solutions for building a sustainable future.

The Strategy contains four target themes that focus on the ownership of people and communities, responsibility and opportunities to participate in cultural heritage, cultural heritage as part of ecological sustainability, supporting and strengthening competence and learning, and sustainable utilisation of the economic potential of cultural heritage. Knowledge and skills, digitalisation and regional, local and international perspectives have been taken into account as cross-cutting themes.

The Strategy will serve as a tool for the implementation of the Faro Convention of the Council of Europe and contribute to the achievement of the goals of the UN 2030 Agenda for Sustainable Development.

Keywords	cultural heritage, museums, libraries, archives, cultural environment
-----------------	---

ISBN PDF	978-952-263-807-6	ISSN PDF	1799-0351
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

---

URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-807-6
--------------------	---

Innehåll

Förord	7
1 Vision 2030	10
2 Utgångspunkter för kulturarvsstrategin	11
2.1 Definition av kulturarv.....	12
3 Vårt mångformiga kulturarv	14
3.1 Kulturarvets aktörsfält	17
3.2 Central lagstiftning, strategier och internationella fördrag som rör kulturarvet ...	20
4 Förändringstrender i verksamhetsmiljön	21
4.1 Kulturarvet som en del av ett hållbart samhälle	21
4.2 Kulturarvet i klimatförändringen	22
4.3 Kulturarvet i en gränsöverskridande verksamhetsmiljö.....	23
4.4 Kulturell kompetens och kunskap om kulturarvet stärker individen och samhället	24
4.5 Kulturarvet i en tid av hållbar tillväxt.....	24
4.6 Förändringarna inom den offentliga förvaltningen återspeglas i kulturarvspolitiken.....	25
5 Strategins mål och åtgärdsriktlinjer	26
5.1 Kulturarvet som eget och gemensamt	26
5.2 Kulturarvet, naturen och klimatförändringen – hållbara lösningar	31
5.3 Kulturarv, lärande, kompetens och forskning	37
5.4 Kulturarvet och ekonomin – hållbart och kreativt	42
6 Strategins samhälleliga och ekonomiska konsekvenser	48
6.1 Samhälleliga konsekvenser.....	48
6.2 Ekonomiska konsekvenser.....	48
7 Fortsatt beredning, uppföljning och utvärdering av strategin	50
Bilagor	51
Bilaga 1. Sammandrag av målen och åtgärdsriktlinjerna	51
Bilaga 2. Förteckning över central lagstiftning som rör kulturarvet	55
Bilaga 3. Förteckning över Europarådets och FN:s centrala kulturarvskonventioner och -åtgärder	57
Bilaga 4. Europeiska unionens handlingar som gäller kulturarv	60
Bilaga 5. De nordiska kulturministrarnas uttalanden	61
Bilaga 6. Strategiska riktlinjer för kulturarvet	62
Bilaga 7. Europeisk, nordisk och internationell kulturarvspolitik	63

FÖRORD

Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte 12.3.2021 en styrgrupp och en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta ett förslag till kulturarvsstrategi. Styrgruppens uppgift var att ansvara för utarbetandet av kulturarvsstrategin, dra upp riktlinjer för de centrala principerna och ämnesshelheterna i strategin samt styra arbetsgruppens beredningsarbete. Arbetsgruppens uppgift var att bereda ett strategiförslag för styrgruppen för godkännande, ansvara för projektets kommunikation samt ansvara för genomförandet och samordningen av samarbetet med intressentgrupperna.

Utarbetandet av kulturarvsstrategin ingår i statsminister Sanna Marins regeringsprogram (2019). Avsikten är att statsrådet utifrån det förslag som utarbetas ska fatta ett principbeslut om en kulturarvsstrategi som sträcker sig fram till 2030. Utarbetandet av strategin genomför också den europeiska kulturagendan (European agenda for culture) som Europeiska kommissionen godkände 2018. I agendan uppmanas medlemsländerna att utarbeta egna nationella strategier för kulturarvet. När kulturarvsstrategin utarbetas har man också utnyttjat resultaten av kulturmiljöstrategin som avslutades 2020.

Som stöd för utarbetandet av strategin beställde undervisnings- och kulturministeriet en bakgrundsutredning som utarbetats av docent Pauliina Latvala-Harvilahti. Bakgrundsutredningen blev klar 31.3.2021.

Ordförande för styrgruppen var överdirektör Riitta Kaivosoja från undervisnings- och kulturministeriet och vice ordförande var generaldirektör Tiina Merisalo från Museiverket. Styrgruppens medlemmar var överbibliotekarie Cecilia af Forselles från Nationalbiblioteket, direktör Erja Heikkinen från undervisnings- och kulturministeriet, naturtjänstdirektör Henrik Jansson från Forststyrelsen, specialsakkunnig Jaakko Jekunen fram till 3.11, varefter undervisningsråd Mikko Hartikainen från Utbildningsstyrelsen, direktör Jarmo Joutsensaari från Trafikledsverket, direktör Ilari Kurri från Sveaborgs förvaltningsnämnd, biträdande direktör Mikko Kuutti från Nationella audiovisuella institutet, utvecklingsdirektör Leena Lahdenvesi-Korhonen från Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, ledande sakkunnig Vesa-Matti Lahti från Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra, generalsekreterare Kimmo Levä fram till 3.11, därefter utbildnings- och utvecklingsdirektör Leena Tokila från Finlands museiförbund, arkivdirektör Kristina Linnovaara från Svenska litteratursällskapet i Finland, professor Maria Lähteenmäki från Östra Finlands universitet, verksamhetsledare Hanna Lämsä från Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura, sakkunnig

i kulturturism, regionchef för Insjöfinlands storområde Susanna Markkola från Business Finland/Visit Finland, konsultativ tjänsteman Mikko Martikainen från arbets- och näringsministeriet, miljöråd Tuija Mikkonen från miljöministeriet, generaldirektör Jussi Nuorteva från Riksarkivet, enhetschef Markku Oinonen från Naturhistoriska centralmuseet LUOMUS, chef för avdelningen för samlingsförvaltning Riitta Ojanperä från Nationalgalleriet, som representant för sametinget kultursekreterare Riitta Orti-Berg och som ställföreträdare utsedd av sametinget ordförande Tuomas Aslak Juuso, biblioteksservicechef Jouni Pääkkölä från Uleåborgs stadsbibliotek/Rådet för allmänna bibliotek, specialsakkunnig Johanna Selkee från Finlands kommunförbund, landsbygdsöverinspektör Marianne Selkäinaho från jord- och skogsbruksministeriet, professor Anna Sivula från Åbo universitet och styrelseordförande Sampo Suihko från Finlands Hembygdsförbund.

Ordförande för arbetsgruppen var direktör Minna Karvonen från undervisnings- och kulturministeriet. Medlemmar i arbetsgruppen var planerare Hanna Hämäläinen från miljöministeriet, undervisningsråd Anne Luoto-Halvari från undervisnings- och kulturministeriet, kulturråd Mirva Mattila från undervisnings- och kulturministeriet, kulturråd Tapani Sainio från undervisnings- och kulturministeriet, avdelningsdirektör Ulla Salmela från Museiverket, kulturråd Päivi Salonen från undervisnings- och kulturministeriet och verksamhetsdirektör Riitta Vanhatalo från Finlands Hembygdsförbund. I arbetsgruppens arbete deltog även kulturrådet Hanna Koskimies och sakkunnig Anna Ylitalo från undervisnings- och kulturministeriet.

I styrgruppens och arbetsgruppens sekretariat verkade sakkunnig Emma Harju från undervisnings- och kulturministeriet (fr.o.m. 1.1.2022), kulturråd Mirva Mattila från undervisnings- och kulturministeriet, sakkunnig Riikka Mäkinen från undervisnings- och kulturministeriet (till 31.12.2021) och specialsakkunnig Eeva Teräsvirta från Museiverket. Administrativ assistent Tarja Kurki från undervisnings- och kulturministeriet var teknisk sekreterare. I sekretariatets arbete deltog även högskolepraktikanterna Iina Pajuvuo från Helsingfors universitet och Maria Karjalainen från Uleåborgs universitet.

Styrgruppen sammanträdde sammanlagt 10 gånger och arbetsgruppen 20 gånger. 6.9.2021 anordnades en gemensam workshop om scenarier för styrgruppen och arbetsgruppen för att utveckla alternativa framtidsvisioner under ledning av Anna Kirveenummi och Katriina Siivonen från Institutet för framtidsstudier i Finland.

Arbetsgruppen ordnade sammanlagt fem webinarier och tio workshoppar. På webinarierna förmedlades information om hur strategiarbetet framskrider. Webinarierna genomfördes på distans och över tusen personer deltog. Under workshopparna utarbetades förslag till strategier om olika teman. En del av workshopparna genomfördes som en del av evenemang som ordnades av andra aktörer, till exempel 26.5.2021 i samband med Museidagarna som ordnades av Finlands museiförbund, 13.8.2021 i samband med

de riksomfattande Hembygdsdagarna som ordnades av Uleåborgs stad och Finlands Hembygdsförbund, 30.9.2021 i samband med Kulturmiljödagarna som anordnades av Museiverket och 26.10.2021 i samband med Digime-seminariet som ordnades av Helsingfors universitet. Största delen av evenemangen genomfördes på distans på en elektronisk plattform. Cirka 400 personer deltog i workshopparna. Information om hur arbetet med kulturarvsstrategin framskrider publicerades dessutom på undervisnings- och kulturministeriets webbplats och på Twitter.

Arbetsgruppen utarbetade en workshopmall för gemenskaperna. Diskussionskompassen för kulturarvet och diskussionskompassen för kulturarvet för barn och unga var i bruk 16.6–15.10.2021. 36 svar inkom till stöd för utarbetandet av strategin. Deltagare var museer, traditionsorganisationer, städer, universitetsstudenter och skol- och ungdomsgrupper från nio landskap.

Flera andra experter har deltagit i arrangemangen och planeringen av innehållet i webinarier och workshopparna. Styrgruppen och arbetsgruppen tackar alla som deltagit i arbetet.

Efter att ha slutfört sitt arbete överlämnar styrgruppen med respekt sitt förslag till kulturarvsstrategi till undervisnings- och kulturministeriet.

Helsingfors 18.5.2022

1 Vision 2030

Kulturavets betydelse som samhällsresurs har stärkts och som en följd av detta har människornas livskvalitet förbättrats: kulturavet fungerar som en bro mellan människor och erbjuder lösningar för att bygga en hållbar framtid.

2 Utgångspunkter för kulturarvsstrategin

Kulturarvet har en koppling till allt omkring oss och är en del av vårt liv. Detta är också grunden för utarbetandet av en kulturarvsstrategi.

Utgångspunkten för strategin är att värna om, utveckla och utnyttja det mångsidiga materiella, immateriella och digitala kulturarvet och kulturmiljöerna som en resurs för hela samhället. Målet är att kulturarvet ska uppskattas och att skyddet och värnandet av det ska vara allas gemensamma uppgift. De möjligheter som ingår i kulturarvet identifieras och utnyttjas inom olika delområden i samhället och i byggandet av en hållbar framtid. I strategin granskas kulturarvet med tanke på individer och samfund samt med tanke på beslutsfattandet i olika samhällssektorer, på politisk nivå och i samhället.

De viktigaste värderingarna i kulturarvsstrategin är hållbarhet, mångfald och jämlikhet. Ett genomgående värde är också ansvaret för att bevara och skydda kulturarvet för kommande generationer. Målet med strategin är att den ska fungera som ett verktyg för verkställandet av Europarådets Faro-konvention och för sin del främja uppnåendet av målen i Förenta nationernas handlingsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030.

Europarådets ramkonvention om kulturarvets samhälleliga värde, den så kallade Faro-konventionen, betonar kulturarvets mångfald och betydelse som en resurs för en hållbar ekonomisk och social utveckling. Till konventionens centrala mål hör att stärka sambandet mellan kulturarv, livskvalitet, identitet och hållbar utveckling i samhället.

Farokonventionen uppmuntrar till värdediskussion om kulturarvets samhälleliga betydelse och utvecklingsriktningar. Målet är ett omfattande deltagande av medborgarna. De bärande principerna i konventionen är vars och ens rätt till kulturarv, delat ansvar för det egna och det gemensamma kulturarvet och dess hållbara användning som grund för samhällsutvecklingen och ett gott liv.

FN:s handlingsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 strävar efter hållbar utveckling med avseende på såväl ekonomin som miljön och människornas välfärd. Agenda 2030 bygger på ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet, som överlappar varandra tätt. Till varje delområde inom hållbarheten hör också en kulturell dimension. Kulturarvet är en del av den kulturella dimensionen av hållbar utveckling. Kulturarvet spelar både en

möjliggörande och en främjande roll för att uppnå målen för hållbar utveckling. Genom kulturarvsarbetet kan man också hitta nya hållbara lösningar.

I kulturarvsstrategin finns fyra målkapitel som också innehåller riktlinjer för åtgärder. I målen betonas människornas och samfundens ägarskap, ansvar och möjligheter att delta i kulturarvet, kulturarvet som en del av den ekologiska hållbarheten, stödet och stärkandet av kunnandet och lärandet samt ett hållbart utnyttjande av kulturarvets ekonomiska potential. Dessutom har man i målen på ett genomgripande sätt beaktat kunskap och färdigheter, digitalisering, regionalitet, lokal förankring och internationalism.

Beskrivningen av verksamhetsmiljön samlar de centrala förändringsfaktorerna i samhället, för vilka man med hjälp av kulturarvet identifierar lösningar i strategins mål. Efter målkapiteln granskas de samhälleliga och ekonomiska konsekvenserna samt verkställandet av strategin i sina egna kapitel.

Som bilaga till strategin finns en omfattande översikt över bakgrundsinformation om kulturarvet.

2.1 Definition av kulturarv

I kulturarvsstrategin används följande definition av kulturarvet:

Kulturarvet uppstår som ett resultat av människans verksamhet och i växelverkan med miljön. Det berättar om förändringar i värderingar, övertygelser, kunskaper, färdigheter och traditioner. Kulturarvet kan vara materiellt, immateriellt eller digitalt. Kulturarvet förnyas, bevaras och överförs till kommande generationer.

Kulturarvet förändras och lever, eftersom människor identifierar, producerar, konsumerar, ändrar, förstör och skapar det. Kulturarvets värde och innehåll förändras. Den mest omfattande definitionen av kulturarv som etablerats 2022 ingår i Farokonventionen.

Kulturarvet och information om det produceras, används, vårdas och bevaras av privatpersoner, sammanslutningar och institutioner, konst- och kulturproffs och -hobbyutövare, forskare, företag och den offentliga sektorn.

Människor som tillsammans och offentligt försöker skydda, bevara och överföra ett visst kulturarv till kommande generationer utgör en kulturarvsgemenskap.

Individer och samfund kan tillägna sig kulturarv och avstå från sitt kulturarv.

Kulturarvet kan ha positiva, negativa eller motstridiga, personliga eller gemensamt delade betydelser. Kulturarvet värderas inte bara av individer och samfund utan också av experter och forskningen samt av den offentliga makten, i synnerhet staten och kommunerna.

Kulturarvet kan vara materiellt, immateriellt eller digitalt eller anknyta till kultur- eller naturmiljön oberoende av vem som äger det. Lagstiftningen och internationella fördrag skapar en grund för skyddet av kulturarvet och kulturmiljön som gemensamt definierats som värdefull, och styr användningen av det. Kulturarvet och information om det lagras bland annat i bibliotek, arkiv och museer. Som kulturarv sparas och bevaras också information om naturarvet.

Det digitala kulturarvet omfattar både materiella och immateriella kulturarvsformer som omvandlats till digital form och de uttryck och praxis för det digitala kulturarvet som ursprungligen var i digital form.

I alla mänskliga miljöer bildas ett kulturarv. Den miljö och det landskap som människan har påverkat från förhistoria till nutid kallas ofta för kulturmiljö. I den helhet som består av landskap av olika åldrar, bebyggda miljöer och arkeologiskt arv förenas naturen och människans verksamhet samt sedvänjor, praxis, betydelser och uppfattningar i anslutning till dem.

3 Vårt mångformiga kulturarv

Finland har alltid varit ett kulturellt och språkligt mångformigt samhälle som ständigt förändras. Olika samfundets kulturarv ger samhället rikedom och bildar broar mellan människor och grupper. Särdragen i de språkliga och kulturella uttrycksformerna, sederna och färdigheterna samt kulturarvsobjekten och historien kännetecknar mångfalden i vårt kulturarv. Kulturarvets livskraft, bevarande och förnyelse syns som en rikedom i den regionala och lokala kulturen.

Medvetenheten om samhällets mångfald berikar uppfattningarna om vårt gemensamma kulturarv. En del av de kulturella och språkliga grupperna har en längre historia i samhället, en del har blivit synliga genom aktiv verksamhet. Den internationella flyttningsrörelsen har ökat den kulturella och språkliga mångfalden särskilt under de tre senaste decennierna. Samfunden själva har bestämmanderätt över kulturarvet som är betydelsefullt för dem själva.

Enligt grundlagen har alla rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. I grundlagen ingår också allas ansvar för kulturarvet. Rättigheterna till kulturarvet och bevarandet av det främjas också på annat sätt än genom lagstiftning.

Samerna är ett ursprungsfolk som inom sitt hembygdsområde har grundlagsenlig självstyrelse i fråga om sitt språk och sin kultur. Sametingets viktigaste uppgift är att förverkliga den kulturella autonomi samt att trygga bevarandet och utvecklingen av den samiska ursprungsfolkskulturen. Dessutom har skoltsamerna ett eget, separat samarbetsorgan, skoltarnas byastämma. Utöver samerna har romerna och andra grupper rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

I Finland talar man flera språk och ännu fler dialekter. Grundlagen identifierar Finlands nationalspråk, som är finska och svenska. De används på alla områden i samhället och har en stark ställning. I Finland finns institutioner som har till uppgift att främja och bevara det svenska språket och den finlandssvenska kulturen. Även den svenskspråkiga föreningsverksamheten är livlig.

I grundlagen nämns förutom nationalspråken också urfolket samernas språk, med vilket i Finland avses nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska, samt romani och teckenspråk. Dessutom är det karelska språket i Finland ett inhemskt minoritetsspråk. De största

grupperna av personer som talar främmande språk är personer som talar ryska, estniska, arabiska, engelska och somaliska.

I Finland förvaras kulturarv som identifierats som kollektivt värdefullt och unikt och information om detta bland annat i bibliotek, arkiv och museer. Värdefulla byggnadshistoriska och arkeologiska objekt och landskap som hör till kulturmiljön har skyddats med stöd av lagstiftningen.

- I Nationalbiblioteket har från och med 1829 deponerats all inhemsk publikationsproduktion: trycksaker samt senare ljudinspelningar och andra inspelningar samt digitala publikationer och annat nätmaterial.
- Nationalbiblioteket tar årligen emot cirka 100 000 fysiska och 64 000 elektroniska friexemplar.
- Dessutom har fem andra universitetsbibliotek partiell rätt till friexemplar.

- Riksarkivet har förutom verksamhetsstället i Helsingfors sju verksamhetsställen på olika håll i Finland. Dessutom finns ett samearkiv i Enare.
- Analogt arkivmaterial har deponerats över 220 hyllkilometer. Det analoga arkivmaterialet utökas årligen med cirka 5 hyllkilometer.
- Det finns 120 miljoner filer i digitaliserat material.
- Webbanvändningen av det digitala materialet är 1,8 miljoner besök per år.
- Suomalaisen kirjallisuuden seura, Svenska Litteratursällskapet i Finland och många andra privata arkiv utökar och upprätthåller betydande samlingar.

- Nationella audiovisuella institutet KAVI:s analoga samlingar innehåller 23 000 filmvisningskopior och 137 000 videoinspelningar. Samlingarna innehåller 124 000 filmrelaterade material, t.ex. fotografier, affischer, manuskript samt föremål och apparater. Det finns 2 700 digitala visningskopior och 295 000 digitaliserade fotografier.
- I KAVI:s radio- och televisionsarkiv finns riksomfattande radio- och televisions-sändningar lagrade från och med 2009 samt ett representativt urval av lokala sändningar. En egen samling är tv-programmen som producerats av Rundradion åren 1957–2008. Samlingen innehåller över 140 000 tv-program.

- Nationella museer är Finlands nationalmuseum, Nationalgalleriet och Naturhistoriska centralmuseet.
- Det finns cirka 150 andra yrkesmässigt verksamma museer och de upprätthåller 326 museiobjekt som är öppna för allmänheten.
- Dessutom finns det nästan tusen lokalmuseer som upprätthålls med frivilliga krafter eller som bisyssla.
- Över 45 miljoner föremål, konstverk, naturvetenskapliga prov, audiovisuella upptagningar och fotografier har deponerats i de yrkesmässiga museerna.
- Den årliga utökningen av samlingarna är cirka 600 000.
- Före coronapandemin hade museerna över 7 miljoner besökare varje år.

- Det fornlämningsregister som Museiverket upprätthåller innehåller 35 700 fasta fornlämningar från Fastlandsfinland.
- Det finns mer än 1 200 byggda kulturmiljöer av nationell betydelse.
- Det finns 186 nationellt värdefulla landskapsområden.
- I statens fastighetsbestånd finns 600 skyddade värdebyggnader.
- I Finland finns sju Unescos världsarvsobjekt.
- Unescos lista över mänsklighetens immateriella kulturarv omfattar tre objekt i Finland.
- Wikilistan över levande arv innehåller 213 objekt.
- Tre objekt från Finland har godkänts för Unescos Världsmminnesregister.
- I det nationella Världsmminnesregistret finns 17 objekt.
- I slutet av 2021 fanns det finländska medlemmar i sex av Europarådets kulturförbundet

- Finna är en söktjänst som är tillgänglig på webben och som samlar material och tjänster från cirka 400 bibliotek, arkiv och museer. Finna upprätthålls av Nationalbiblioteket.
- I Finna har man tillgång till 2,5 miljoner digitala objekt. Materialet i Finna kan också användas via det europeiska digitala biblioteket Europeana.

3.1 Kulturarvets aktörsfält

Kulturarvet är en gemensam angelägenhet för individer, samfund, olika förvaltningsområden och sektorer. Kulturarvets samhälleliga betydelse stärks när alla förstår dess betydelse och förbinder sig att värna om det.

Individer och samfund

Var och en av oss har ett eget kulturarv som är viktigt för oss själva och vi deltar på olika sätt i att producera, använda, vårda och bevara kulturarvet.

Kulturarvsgemenskaperna består av människor som delar en upplevelse av uppskattning och meningsfullhet med vissa drag i kulturarvet och som genom sin verksamhet vill bevara kulturarvet och förmedla det vidare. Människor kan höra till flera olika kulturarvssamfund.

Kulturarvet är också en av huvuduppgifterna för flera aktörer inom tredje sektorn. På riksnivå lagras det muntliga och immateriella kulturarvet av Finska Litteratursällskapet och Svenska litteratursällskapet i Finland. Andra arkiv som får statsunderstöd är arkiv som förvarar material från olika partier samt arkiv som förvarar material med anknytning till näringslivet, idrott och musik. Finlands Hembygdsförbund och Finlands svenska hembygdsförbund främjar ett mångsidigt hembygds- och kulturarvsarbete som grundar sig på lokala utgångspunkter och stärker delaktigheten. Andra aktörer som verkar inom kulturarvssektorn är bland annat Finlands museiförbund, Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura, Maa- ja kotitalousnaiset och Landsbygdens bildningsförbund.

Även olika religiösa samfund värnar om sitt eget rika materiella och immateriella kulturarv. I kyrkolagen och lagen om ortodoxa kyrkan finns bestämmelser om skydd och värnande av kyrkliga byggnader som en del av kulturarvet. Dessutom har bland annat många företag bevarade samlingar om sin historia, miljöer och handlingar som de sköter.

Offentlig förvaltning

För att identifiera och utnyttja kulturarvets möjligheter behövs information och förmedling av den samt beaktande av kulturarvet i beslutsfattandet och resursfördelningen. Dessutom måste ansvaret för bevarandet av kulturarvet delas, vilket i sin tur förutsätter en sektorsövergripande dialog.

En av kommunernas viktigaste uppgifter är att främja kompetens, kultur och välfärd samt att utveckla livskraften och livsmiljön. I egenskap av lokala myndigheter skapar kommunerna förutsättningar för kulturverksamhet och främjande av kulturarvet. Tjänster och samarbete främjas bland annat genom att utveckla digitala tjänster och verksamhetsätt. Många tjänster såsom skolor, daghem, bibliotek och museer är fortfarande kommunala närtjänster som är nära invånarna. Organisationer och stiftelser har en central roll inom kulturarvssektorn bland annat när det gäller att bevara och förmedla kulturarvet, utveckla kulturarvsfostran, hembygdsarbetet och yrkeskompetensen, samt inom expertarbete och internationellt samarbete och främjande av hobbyverksamhet.

Undervisnings- och kulturministeriet ansvarar inom statsförvaltningen för riktlinjerna och lagstiftningen inom kulturarvssektorn. Inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde finns flera ämbetsverk och inrättningar vars uppgifter omfattar kulturarvsfrågor. Museiverket ansvarar i egenskap av myndighet för bland annat skyddet av kulturhistoriskt värdefull miljö, det arkeologiska kulturarvet och byggnadsarvet samt kulturegen- domen. Dessutom har Museiverket till uppgift att stödja och utveckla museibranschen på riksnivå. Som en del av Museiverket verkar Finlands nationalmuseum, vars uppgift är att utöka, vårda och presentera den kulturhistoriska nationalegen- domen. Nationalgalleriets uppgift är bland annat att svara för upprätthållandet och utökandet av Nationalgalleriets samling som ägs av staten.

Riksarkivet har till uppgift att säkerställa att handlingar som hör till det nationella kulturarvet bevaras och är tillgängliga samt att främja användningen av dem för forskning. Till Nationella audiovisuella institutets uppgifter hör bland annat att bevara filmer samt tele- visions- och radioprogram. Förvaltningsnämnden för Sveaborg ansvarar i egenskap av statens fastighetsinnehavarämbetsverk för världsarvet Sveaborg. Institutet för de inhem- ska språken ansvarar i egenskap av sakkunnig i språk för vården av finska och svenska språket samt koordinerar vården av samiska, teckenspråk och romani.

Utbildningsstyrelsen beslutar om grunderna för läroplanerna inom den utbildning som hör till dess verksamhetsområde och om grunderna för planen för småbarnspedagogik samt om övriga föreskrifter, leder beredningen av grunderna för yrkesexamina och fast- ställer grunderna för examina enligt examensstrukturen. Utvecklingsverket stöder utveck- lingen av utbildningen och främjandet av internationalismen. Utbildningsstyrelsen ger också utgångspunkter för utvecklingen av kulturell kompetens och skapandet av en kultu- rell identitet i utbildningen.

Nationalbiblioteket och Naturhistoriska centralmuseet verkar som en del av Helsing- fors universitet. Nationalbiblioteket ansvarar bland annat för lagring och förmed- ling av kulturarv som publicerats i Finland eller gäller Finland samt för Finna-tjänsten.

Naturvetenskapliga centralmuseet har till uppgift att svara för att de naturvetenskapliga nationalsamlingarna bevaras, utökas och upprätthålls.

Miljöministeriets verksamhetsområde omfattar ärenden som gäller samhällen, bebyggd miljö, boende, begränsning av klimatförändringen, biologisk mångfald och hållbart nyttjande av naturresurser samt miljövard. Miljöministeriet ansvarar för beredningen av lagstiftningen som gäller kulturmiljön, landskapet och byggnadsarvet. Närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM-centralerna) handhar bland annat uppgifter i anslutning till användning av områden, styrande av byggande, vård av kulturmiljön, skydd av den biologiska mångfalden och vård av byggnadsarvet. Finlands miljöcentral (SYKE) är ett forsknings- och utvecklingscenter för miljöbranschen. Den förvaltar bland annat information om landskap och den byggda miljön.

Jord- och skogsbruksministeriet svarar bland annat för utvecklingen av landsbygden samt för ärenden som gäller jord- och skogsbruk, trädgårdsodling, fiskeri-, vilt- och renhus-hållning samt lantmåteri. Av förvaltningsområdets ämbetsverk och inrättningar hänförs sig bland annat Lantmäteriverket, Naturresursinstitutet och Finlands skogscentral till kulturarvet.

Forststyrelsen styrs av jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet. Miljöministeriet resultatstyr Forststyrelsens Naturtjänster, som sköter vårt lands nationalparker och naturreservat, andra skyddsobjekt samt ödemarks- och rekreationsområden. De ansvarar för skötseln och användningen av områdena och för tjänsterna för allmänheten samt för det riksomfattande skyddet och uppföljningen av flera hotade arter och naturtyper. De offentliga förvaltningsuppgifterna har också en lagstadgad skyldighet att värna om den kulturegendom som de besitter.

Även i andra ministeriers förvaltningsområden ingår direkt eller indirekt ärenden och ansvar i anslutning till kulturarvet. Trafikledsverket, som lyder under kommunikationsministeriet, ansvarar för utvecklingen och underhållet av statens vägnät, järnvägar och farleder. Det sköter också kulturhistoriskt värdefulla fastigheter, kulturmiljöer och kulturegendom som det besitter. Finansministeriet styr Senatfastigheter som fungerar som ett affärsverk och som tillsammans med Försvarsfastigheter förvaltar en betydande del av statens fastighetsförmögenhet. Utrikesministeriet ansvarar för statens fastigheter i utlandet. Inom social- och hälsovårdsministeriets samt arbets- och näringsministeriets förvaltningsområden behandlas frågor med nära anknytning till kulturarvet, såsom främjande av människors välfärd samt kreativa branscher och turism.

3.2 Central lagstiftning, strategier och internationella fördrag som rör kulturarvet

I den nationella lagstiftningen ingår bestämmelser om kulturarvet på en mer principiell nivå i Finlands grundlag och på en mer detaljerad nivå enligt tillämpningsområde i den övriga lagstiftningen. I flera lagar föreskrivs om olika rättigheter och skyldigheter som ger möjligheter att påverka frågor som gäller kulturarvet.

Enligt Finlands grundlag är alla ansvariga för kulturarvet. Lagstiftningen om kulturarvet har under de senaste åren uppdaterats så att den motsvarar behoven i det föränderliga samhället. Samtidigt har kulturarvets mångfald granskats. Bland annat har museilagen och lagen om kommunernas kulturverksamhet reviderats i slutet av 2010-talet. I början av 2020-talet förnyades markanvändnings- och bygglagen, lagen om fornminnen och arkivlagstiftningen.

Enligt självstyrelselagen för Åland har Åland lagstiftningsbehörighet i frågor som gäller bland annat kultur, utbildning, fornlämningar och byggnadsskydd samt markanvändning. Samerna såsom urfolk har inom samernas hembygdsområde självstyrelse i fråga om sitt eget språk och sin egen kultur på det sätt som föreskrivs i sametingslagen och i andra lagar.

Sedan 2010-talet har flera strategier och program för kulturarvet utarbetats. Detta har påverkats av att förståelsen för kulturarvets betydelse som samhällsresurs har stärkts.

I Europeiska unionens grundfördrag från Lissabon står det att Europeiska unionen respekterar rikedomerna och mångfalden i sina kulturer och språk samt värnar om och utvecklar kulturarvet i sin region. Medlemsländerna har dock lagstiftningsbehörighet i frågor som gäller kultur och kulturarv. Ett undantag utgör ärenden som gäller export av kulturarv, vilket är kopplat till begränsningar av den fria rörligheten för varor. Europeiska unionen har åtskilliga åtgärder som rör kulturarvet samt icke-bindande slutsatser och rekommendationer.

Europarådet har sex konventioner om kulturarv som behandlar skydd av arkitektur, arkeologiskt kulturarv, landskap, kulturarvets betydelse för samhället, det audiovisuella arvet och brott mot kulturregndom.

Finland har satt i kraft de flesta av Unescos och Europarådets fördrag om kulturarvet samt förbundit sig att följa flera andra internationella förklaringar, fördrag och rekommendationer. Samernas ställning som urfolk definieras i FN:s deklaration om urfolkens rättigheter.

En beskrivning av den centrala lagstiftningen om kulturarvet, internationella fördrag, Europeiska unionens och Europarådets åtgärder samt den nordiska kulturarvspolitiken finns som bilaga.

4 Förändringstrender i verksamhetsmiljön

Genom att värdesätta, forska i, förstå, tolka och utnyttja historien, kulturen och kulturarvet kan man utveckla verksamhetsmodeller, strukturer och lösningar som stärker alla fyra hållbarhetsdimensioner (ekologisk, social, ekonomisk och kulturell hållbarhet). I en föränderlig verksamhetsmiljö behövs åtgärder för att bättre än tidigare identifiera dessa möjligheter som en del av mer omfattande samhälleliga förändringar och för att kulturarvet ska bevaras och användas som en gemensam resurs..

4.1 Kulturarvet som en del av ett hållbart samhälle

När man går mot ett hållbart samhälle, påverkar åtgärderna för hållbar utveckling människors liv på olika sätt. Därför är det viktigt att hålla fast vid principerna om rättvisa.

I ett hållbart samhälle ser man till att rätten till kulturarvet förverkligas. Kulturarvet är en central resurs i ett samhälle som stöder uppbyggnaden av individers och samfunds identiteter och som värdesätter mångfald och baserar sig på växelverkan. Det bevaras i användning och förändras i tiden.

Med tanke på kulturarvet utgörs de centrala förändringstrenderna i samhället av den ökade språkliga och kulturella mångfalden, befolkningens åldrande, invandringen och flyttrörelsen inom landet. För att nå olika slags publik och användare behövs kulturarvstjänster som bättre beaktar olika befolkningsgruppers behov. Den regionala differentieringen påverkar kulturarvet i synnerhet i form av skillnader mellan städerna och deras närområden samt glesbefolkade områden. Den regionala differentieringen i kombination med de allt knappare ekonomiska resurserna skapar ett tryck på att sörja för att kulturarvet är tillgängligt. Differentieringsutvecklingen påverkar också kulturmiljön. I tillväxtcentra bör man kunna samordna det allt tätare byggandet och förändringarna i markanvändningen med kulturmiljövärdena och trygga en högklassig utveckling av miljön. I områden med minskande befolkning bör man å sin sida hitta nya användningsändamål för det underutnyttjade byggnadsbeståndet som håller på att tömmas. Dessutom borde man hitta sätt att upprätthålla och utveckla kulturlandskapet på landsbygden.

Bakgrunden till motsättningarna mellan värderingar och attityder är för sin del ojämlikhet i fråga om välfärd, förmögenhet, inkomster och kompetens. Ur kulturarvets perspektiv

förutsätter utvecklingen att man utvecklar tjänster som är tillgängliga på bred front. Kulturarvets betydelse för att stärka känslan av tillhörighet, ge en grund för deltagande och skapa en känsla av meningsfullhet kan stärka gruppkänslan i samhället.

Digitaliseringen möjliggör utveckling av nya affärsmodeller samt bättre och mer tillgängliga tjänster. Den digitala omvälvningen är dock mycket mer omfattande än enbart den teknologiska eller ekonomiska förändringen, eftersom den kraftigt påverkar vår livsstil och samhällets strukturer och formar vår kultur. Den nya generationens virtuella miljöer och distribuerade teknologier utvecklas snabbt och på ett sätt som är svårt att förutse. Införandet av ny teknik inom kulturarvsområdet bör ske så att man fäster uppmärksamhet vid likabehandling av människor, digital välfärd och etiska lösningar.

En hållbar livsstil inom gränserna för en enda planet förutsätter kulturella förändringar och en omvärdering av värdegrunden. I en hållbar livsstil grundar sig upplevelsen av meningsfullhet på andra värderingar än överkonsumtion. Genom förändringar i användningen, produktionen och konsumtionen av naturresurser tryggas förutsättningarna för välfärd och ett meningsfullt liv för både nuvarande och kommande generationer.

4.2 Kulturarvet i klimatförändringen

Klimatförändringen och naturförlusten är de största framtidshoten för mänskligheten. För att stävja klimatförändringen och stoppa naturförlusten krävs allt kraftigare åtgärder av det internationella samfundet, staterna och alla samhällssektorer, även kulturarvsbranschen. Enligt statsminister Sanna Marins regeringsprogram är Finlands mål att vara kolneutralt 2035 och kolnegativt strax därefter.

Kulturarvet är ett resultat av människans verksamhet och sätt att använda naturresurser, och på så sätt återspeglar det också människans förhållande till naturen. Genom att undersöka och analysera kulturarvet får vi information om hur människans verksamhet har påverkat miljön och bidragit till uppkomsten av en klimatkris. Å andra sidan berättar det hur man under olika tider har kunnat leva i harmoni med miljön, hur man har lärt sig att uppskatta och skydda miljön och hur man till exempel har försökt bevara och använda material så länge som möjligt. I kulturarvet och den information som är bunden till det kan man hitta hållbara modeller och lösningar för att stävja klimatförändringen och naturförlusten.

Klimatförändringen har också en konkret inverkan på bevarandet av kulturarvet och kulturmiljön. Förändringar i förhållandena och ökade extrema väderfenomen påverkar den byggda kulturmiljön, de arkeologiska objekten och landskapen och kan hota bevarandet av dem. Man ska sträva efter att föregripa förändringarna genom att vara förutseende och

utveckla skötseln av objekten och uppföljningen av deras tillstånd. Försämringen av den biologiska mångfalden och naturförlusten påverkar kulturmiljön och syns till exempel i form av att vårdbiotoper blir hotade och naturarvet utarmas. Den snabba ökningen av medeltemperaturerna syns särskilt i det arktiska området, där förändringarna hotar bland annat urfolkens traditionella näringar och kulturer. Klimatåtgärder, skydd av den biologiska mångfalden och hållbar utveckling behövs för att kulturarvet ska bevaras för kommande generationer.

4.3 Kulturarvet i en gränsöverskridande verksamhetsmiljö

Utöver klimatkrisen har coronapandemin, som på många nivåer har påverkat människors liv och samhällenas verksamhet, påmint om det ömsesidiga beroendet mellan ekonomi, samhälle och säkerhet. Man har uppskattat att en stor del av konsekvenserna kan förstås och ses först under de kommande åren. Pandemin har också haft direkta konsekvenser för kulturarvsobjekten och kulturarvsaktörernas verksamhet till exempel då den internationella turismen stannade av. I långvariga kriser som sätter orken och den mentala kriställigheten på prov är det viktigt att trygga skyddet av kulturegendom och kulturtjänsternas verksamhet. Kultur och kulturarv erbjuder möjlighet till rekreation, delade upplevelser och hantering av saker och känslor som upplevs som svåra.

De förändringar som påverkar kulturarvet är allt oftare globala och de begränsas inte till stater. Kulturarvet hotas av naturkatastrofer, ökade geopolitiska spänningar, väpnade konflikter och många andra risker. I konfliktsituationer kan förstörelse av kulturegendom avsiktligt bidra till att rubba individernas och samhällenas identitet och självkänsla. Många objekt som räknas som kulturegendom är symboler för självständighet och samhörighet, och om de tryggs på ett synligt sätt i störningssituationer stärks känslan av trygghet och samhörighet hos befolkningen.

Man kan försöka undergräva känslan av samhörighet för politiska syften, till exempel genom felaktig information och desinformation. Digitaliseringen skapar nya säkerhetsrisker och kanaler för hybridpåverkan. Kulturarvet och historien kan utnyttjas för att betona skillnader och motivera ståndpunkter som främjar motsättningar eller kontroversiella tolkningar.

Finland bör sträva efter att verka aktivt både nationellt och internationellt för att skydda kulturendomen. Nationellt är det viktigt att betydande kulturegendom kan tryggs i alla säkerhets- och krissituationer. Identifiering av kulturegendom, förbättrad beredskap och samarbete mellan myndigheter bidrar till att skydda kulturendomen vid alla typer av störningar, risker och katastrofer.

I synnerhet i konfliktområden finns det också en risk för olaglig export av kulturföremål och därmed förknippad handel. Föremål som olagligt förts ut ur landet är ofta stulna eller

härstammar till exempel från olagliga arkeologiska utgrävningar. Finland har förbundet sig till Unescos internationella avtal och rekommendationer som syftar till att förebygga och korrigera olagliga åtgärder mot kulturarvet. Utförelsen av kulturföremål är tillståndspliktig i Finland och EU och de nyaste EU-bestämmelserna begränsar också importen. Syftet är att bevara ett värdefullt kulturarv, särskilt i tredjeländer, och att förhindra ekonomisk vinning som eftersträvas genom olaglig handel och som till exempel upprätthåller terrorism och annan brottslig verksamhet.

4.4 Kulturell kompetens och kunskap om kulturarvet stärker individen och samhället

Under de senaste årtiondena har den kulturella kompetensen utvecklats systematiskt. Genom kulturarvsfostran, utbildning och tillgång till information om kulturarvet stärks bildningen, samhällets kulturella kapital och det kritiska tänkande som behövs för att bygga en hållbar och god framtid.

Undervisning och fostran i kulturarv, kulturell hållbarhet och stöd för kulturell identitet ingår i grunderna för planen för småbarnsfostran och läroplanerna. Ett mångsidigt kulturarv kan inkluderas i alla läroämnen. Kommunerna genomför också kompletterande planer för kulturfostern. Man samarbetar också med aktörer utanför skolorna, såsom bibliotek, arkiv, museer samt övriga läroanstalter, kultur- och konstaktörer.

Med hjälp av kunskap om historia och kulturarv kan man stärka förmågan att föreställa sig sådant som ännu inte finns. Det tidsmässiga perspektivet på samhällsförändringen visar att saker och ting också kunde ha gått annorlunda. Förståelse för det förflutna stöder förståelsen för framtiden som en horisont för möjligheter: utöver att svara på hot kan man också hitta eftersträvarvärda framtidsscenarier. För att utnyttja möjligheterna är det nödvändigt att stärka forskningen kring kulturarvet och användningen av kulturarvsinformation som stöd för beslutsfattandet.

Kulturarvsbranschen utvecklas kraftigt. För att man ska kunna svara på samhällets och människornas allt mångsidigare behov samt på de arbetssätt som utvecklas krävs att yrkespersoner inom branschen kontinuerligt tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter.

4.5 Kulturarvet i en tid av hållbar tillväxt

Utgångspunkten för en ekologiskt och socialt hållbar tillväxt är att ekonomin producerar välfärd för människorna inom ramen för miljöns hållbarhet. Förändringen av

konsumtions- och produktionssätten är en central del av lösningarna för hållbar utveckling. Förändringar som främjar hållbarheten och som riktar sig mot produktionen är inte ensamma tillräckliga, utan produkter och tjänster bör också fungera som lösningar på hållbarhetsutmaningar. Vid sidan av produkter och tjänster som belastar miljön så lite som möjligt behövs en mer målmedveten satsning på nya hållbara lösningar som främjar välfärden.

Förändringar i produktions- och konsumtionsmönster kan förstärka kulturarvets roll som en källa till hållbar tillväxt, attraktionskraft och differentiering. Med tanke på den direkta och indirekta nytta som kulturarvet medför är det väsentligt hur kulturarvet lyckas fästa sig vid de pågående förändringarna. Som stöd för tillväxten behövs också en gynnsam verksamhetsmiljö, vars utveckling den offentliga och privata sektorn tillsammans bär ansvar för. Med tanke på kulturarvets uppkomst, tillväxt och kreativa återanvändning är det väsentligt att förutsättningarna för konstnärligt och kreativt arbete är tryggade.

Kulturarvets ekonomiska potential har identifierats, men har tills vidare inte utnyttjats till fullo. Kunskapen om och förståelsen för kulturarvets ekonomiska betydelse och tillämpningssätt i ekonomin bör stärkas och utnyttjas aktivt. På så sätt stöder man en hållbar användning av kulturarvet och väcker intresse för olika partnerskap mellan kulturarvsaktörer, företag och andra aktörer.

4.6 Förändringarna inom den offentliga förvaltningen återspeglas i kulturarvspolitiken

Förändringarna i samhället och reformerna inom den offentliga förvaltningen påverkar också de offentliga resurserna för kulturarvet. Social- och hälsovårdsreformen har en betydande inverkan på ramvillkoren för den offentliga förvaltningens verksamhet. Kommunernas uppgifter består av bland annat utbildning och småbarnspedagogik, kultur-, ungdoms- och bibliotekstjänster, kommunplanering, markanvändning och planläggning samt miljötjänster. Kulturarvets betydelse kan i och med förändringen stärkas i de kommunala tjänsterna, beslutsfattandet och samarbetet. Kulturarvet och kulturmiljön är faktorer som gör kommunerna och regionerna attraktiva. Genom att satsa på dem kan man öka människors välbefinnande och trivsel.

Att utvidga finansieringsbasen för kulturarvet och ta gemensamt ansvar i framtiden är viktigt för att bemöta osäkerheten kring utvecklingen av de offentliga finanserna. Åtgärder behövs både från kulturarvssektorn själv och från aktörer som stöder och drar nytta av dess verksamhet: medborgare, företag och aktörer inom tredje sektorn och från alla branscher.

5 Strategins mål och åtgärdsriktlinjer

Kulturarvsstrategins mål och åtgärdsriktlinjer har sammanställts under fyra kapitel, där tyngdpunkten ligger på

- människors och samfunds ägarskap, ansvar och möjligheter att delta
- naturen och klimatförändringen
- stöd och stärkande av kompetensen och lärandet samt
- hållbart utnyttjande av kulturarvets ekonomiska potential.

I början av varje kapitel fastställs mål för 2030. Till målen hör också de riktlinjer för åtgärder som verkställer dem. Alla mål och åtgärdsriktlinjer presenteras som en sammanställning i slutet av strategin.

5.1 Kulturarvet som eget och gemensamt

MÅL FÖR 2030

- Allas rätt till kulturarvet förverkligas. Man arbetar aktivt för kulturarvet.
- Det sparade och skyddade kulturarvet återspeglar ett mångsidigt samhälle.
- Kulturarvets breda samhällsliga betydelse har identifierats. Kulturarvet är en resurs som ökar allas välbefinnande.

Allas rätt till kulturarvet förverkligas. Man arbetar aktivt för kulturarvet

Rätten till kulturarv innebär möjligheter att verka för sitt eget kulturarv och samtidigt respektera andras kulturarv. Dessa rättigheter tillhör alla. Även om man har gjort framsteg i fråga om olika gruppers rättigheter, tillgodoses fortfarande inte allas rättigheter till kultur och kulturarv. Särskilt när det gäller minoriteter är det nödvändigt att främja tillgodoseendet av rättigheterna. Var och en ska ha möjlighet att delta i definitionen av kulturarvet, förverkliga sitt kulturarv och identifiera sig själv i det. Individer och samfund har möjlighet att tillägna sig och skapa ett kulturarv, men också att ställa sig utanför det eller avstå från kulturarvet.

Delaktighet i kulturarvet förverkligas både i vars och ens egen livsmiljö och i medborgarverksamhet på eget initiativ och hobbyverksamhet i anslutning till kulturarvet, i fritt bildade grupper, samfund och föreningar samt genom att utnyttja tillgängliga kulturarvstjänster och -material i museer, arkiv och andra kulturarvsobjekt. I ett pluralistiskt samhälle har aktörer inom kulturarvsbranschen en central roll när det gäller att identifiera och erkänna kulturella behov hos individer och grupper med olika bakgrund, skapa jämlika möjligheter i förhållande till kulturarvet samt stärka dialogen med olika intressentgrupper och publik. Medvetenheten om kulturarvet och dess betydelse är en förutsättning och ett första steg mot delaktighet och aktiv verksamhet för kulturarvet.

Begreppet intersektionalitet beskriver hur en persons egenskaper, t.ex. kön, ålder, förmåga, etnisk bakgrund och sexuell läggning, korsar varandra och påverkar personens identitet, verksamhetsmöjligheter och ställning i samhället. Det intersektionella tillvägagångssättet kan användas för att undanröja ojämlikhet och utveckla tjänster som beaktar mångfald även inom kulturarvssektorn.

Medvetenheten om de verksamhetssätt som påverkat kulturarvssektorn under olika tider har ökat under de senaste åren. Till exempel diskussionen om repatrieringen, det vill säga återlämnandet, av kulturarvet och representationen, det vill säga sätten att porträttera en grupp eller en individ eller avsaknaden av dessa har lyft fram de sätt på vilka gränserna mellan olika grupper har dragits upp och upprätthållits över tid. Medvetenheten har också synliggjort spänningar i samband med t.ex. kulturell appropriering. För att hantera spänningar behövs ökad kompetens och utveckling av interaktionsprocesserna. På så sätt garanterar man att rätten till kulturarvet också förverkligas som en möjlighet att påverka hur och av vem det egna kulturarvet presenteras, beskrivs och används.

Riktlinjer för åtgärder

- Alla uppmuntras att delta i och bidra till kulturarvet. Särskilt tillgodoseendet av rättigheter som gäller minoriteters kulturarv stöds.
- Jämlikhetskompetensen hos aktörerna inom kulturarvssektorn ska stärkas.
- Förverkligandet av rättigheterna i anslutning till kulturarvet följs upp under strategiperioden.
- För att behandla spänningar och konflikter i anslutning till kulturarvet skapas interaktiva och medlande verksamhetsmodeller.

Det sparade och skyddade kulturarvet återspeglar ett mångsidigt samhälle

Bibliotek, arkiv, museer och andra aktörer inom kulturarvsområdet spelar en viktig roll när det gäller att forma vår förståelse av kulturarvet i egenskap av lagrare och förmedlare av kulturarvet. Till rollen hör förståelse för de värderingar och attityder som råder i samhället och deras inverkan på de riktlinjer och val som görs i fråga om lagring och förmedling samt ansvar för att identifiera nutida fenomen och det relaterade kulturarv som är betydelsefullt för olika grupper. När kulturmiljön bevaras och utvecklas är det viktigt att identifiera miljöer i olika åldrar och av olika typ, samt förändringar i värderingar och uppskattning.

Att tolka kulturarvet och erbjuda tolkningsmöjligheter är en del av expertisen hos aktörerna inom kulturarvssektorn. Vid sidan av yrkespersonerna i branschen arbetar individer och samfund med att definiera och utöka kulturarvet, och kulturarvsorganisationerna kan aktivt främja deras möjligheter att delta.

Den nutida dokumentationen och lagringen av den moderna kulturen samt utvecklingen och diversifieringen av dokumenterings- och lagringsmetoderna säkerställer för sin del att förståelsen för vårt gemensamma kulturarv fördjupas och utvidgas när ny kunskap samlas in och samhället förändras. Detta uppmärksammas allt mer i museer, arkiv och andra kulturarvsorganisationer. Att bevara och förmedla mångfalden syns i verksamhetens mål och i att kompetensen och arbetsmetoderna blir mångsidigare. De digitala verktygen erbjuder samfunden ett redskap för att själva spara sitt kulturarv samt dela och använda information om det.

Kulturarvet stärks som ett gemensamt kunskapsmässigt och socialt kapital, när allt fler har möjlighet att hitta sig själva i gemensamma berättelser, påverka sin miljö och använda sig av kulturarvet. Ett öppet och tillgängligt kulturarv erbjuder byggstenar för identiteten: olika människors berättelser, seder, föremål och annat material blir synliga. Tillgången till kulturarvet och kulturarvets tillgänglighet bör stärkas så att människor kan ta sig till det, oberoende av tid och plats.

Riktlinjer för åtgärder

- I dokumenteringen, lagringen, bevarandet och förmedlingen av det mångsidiga kulturarvet utvecklas olika tillvägagångssätt.
- Kulturarvet används mångsidigt.
- Tillgången till kulturarvstjänster och innehåll säkerställs i hela landet.
- Genom digital lagring och tekniska val säkerställs att informationen om kulturarvet bevaras på lång sikt.

Kulturarvets breda samhällsliga betydelse har identifierats. Kulturarvet är en resurs som ökar allas välbefinnande

Kulturarvet överskrider sektors- och förvaltningsområdesgränserna och bär både delade och särskilda betydelser och värden. För att kulturarvet ska stärkas som en resurs för samfundet krävs en omfattande samhällslig diskussion samt ökad förståelse för kulturarvets betydelse för människor och samfund.

Kulturarvsverksamheten stärker delaktigheten, tillhörigheten och förankringen. Enligt kulturarvsbarometern 2021 tror 69 procent av respondenterna att kulturarvet främjar människors välbefinnande. För att förutsättningarna för välfärd ska kunna bevaras och stärkas är det viktigt att hålla fast vid principen om rättvisa, minska ojämlikheten och stärka människors och människogrupper delaktighet och möjligheter att påverka. Kulturarvet kan ha en roll till exempel i integrationen. Bland annat genom att utnyttja samfundens levande tradition är det möjligt att stärka människors förankring i nya hemtrakter och främja samexistens som respekterar alla parter. Genom upplevelsen av förankring stärks den samhällsliga samhörigheten, vilket stöder individens, samfundens och samhällets resiliens.

I stärkandet av resiliensen har man konstaterat kulturarvets betydelse särskilt för den mentala kriställigheten, men också för det allmänna välbefinnandet. Det har gjorts många undersökningar om kulturens och konstens inverkan på välbefinnandet. I en besöksundersökning om världsarvsplatser i Finland som publicerades 2019 konstaterades att besök på en världsarvsplats ökar besökarnas psykiska välbefinnande och hälsoeffekter mest.

I Europarådets utredning från 2016 som baserar sig på IFCD-indikatorer som beskriver sambandet mellan kultur och demokrati (Indicator Framework of Cultural Democracy) observerades att deltagandet i kulturen har ett starkt samband med förtroende och andra drag i ett inkluderande samhälle. Deltagande på nätet kan också ha en positiv inverkan på de demokratiska attityderna.

Man kan aktivt stödja deltagande i kulturarvet genom att avlägsna hinder för deltagande och väcka intresse för kulturarvet. Digitala verktyg öppnar möjligheter till mångsidigare sätt att delta. Det lokala kulturarvsarbetet stöder påverkan i den egna närmiljön.

Aktörerna inom kulturarvssektorn söker sin plats som forum och utrymmen för samhällslig, gemenskaplig, inkluderande och hållbar diskussion. De har en bra utgångspunkt för arbetet tack vare medborgarnas starka förtroende. Genom att väcka diskussion och erbjuda utrymme för förhandlingar ur olika synvinklar kan kulturarvssektorn och kulturarvsaktörerna vara med och stärka demokratin.

Samhället ska se till att det skapas ekonomiska, administrativa och lagstiftningsmässiga förutsättningar för kulturarvsarbetet och aktörerna inom kulturarvssektorn. Det är

nödvändigt att se till att dessa förutsättningar är aktuella och utveckla dem för att kultur- arvsaktörerna ska kunna uppfylla de uppställda förväntningarna och målen. När uppgif- terna utvidgas och blir mångsidigare måste man se till att det finns tillräckliga resurser och kunskaper för att skydda, bevara, vårda och restaurera kulturarvet.

Lagstiftningens aktualitet och funktion ska övervakas och de internationella kultur- arvskonventionerna ska verkställas. Man måste kunna skydda kulturegendomen i olika krissituationer och undantagsförhållanden. Detta förutsätter ett planmässigt och förut- seende samarbete mellan myndigheterna och objektens ägare. Det är också viktigt att Finland bär internationellt ansvar för skyddet av kulturegendom genom att delta både i det förebyggande arbetet och i eftervården av kriser.

Riktlinjer för åtgärder

- Aktörerna inom kulturarvssektorn och vetenskapssamfundet utökar och delar kunskapen om kulturarvets samhälleliga inverkan.
- Genom sektorsövergripande samarbete ökar man kunskapen om kulturarvets inverkan på välbefinnandet och utvecklar verksamhetsmodeller för att utnyttja dem.
- Man sörjer för att de ekonomiska, administrativa och lagstiftningsmässiga verksamhetsförutsättningarna inom kulturarvssektorn är uppdaterade och utvecklas.

5.2 Kulturarvet, naturen och klimatförändringen – hållbara lösningar

MÅL FÖR 2030

- Kunskap och färdigheter i anslutning till kulturarvet har påskyndat övergången till en mer hållbar livsstil.
- Kulturmiljöer används och vårdas på ett hållbart sätt.
- Aktörerna inom kulturarvssektorn är vägvisare för koldioxidsnål och hållbar verksamhet.
- Kulturarvsvärdena, naturvärdena och målen för ekologisk hållbarhet har samordnats.
- Kulturarvsvärdena och de lösningar de erbjuder har beaktats i klimatpolitiken.

Kunskap och färdigheter i anslutning till kulturarvet har påskyndat övergången till en mer hållbar livsstil

Människor ska ha rätt och möjlighet till en mer hållbar livsstil. Detta förutsätter en övergripande kulturell förändring som riktar uppmärksamheten mot det psykiska välbefinnandet istället för mot en obegränsad ekonomisk tillväxt och ohållbar användning av naturresurserna. Vi behöver en socialt och ekonomiskt rättvis, samhällsomfattande ekologisk övergång till ett hållbart samhälle. Kulturarvsaktörerna kan genom att producera olika innehåll och information genomföra och stödja denna förändring samt erbjuda immateriella välfärdsfaktorer i stället för materiell konsumtion.

Färdigheter i traditionellt hantverk, byggande, rörelse i naturen eller ett hållbart nyttjande av naturen omfattar kunskap och kompetens för att bygga upp en mer hållbar livsstil. Metodkompetens och materialmedvetenhet stöder utvecklingen av hållbara produkter och tjänster och cirkulär ekonomi i stället för en slit-och-släng-kultur. Ursprungsfolken har traditionell kunskap om en hållbar livsstil och anpassning till förändringar i miljön. Ett bättre nyttjande av denna kunskap främjar övergången till ett kulturellt, socialt och ekologiskt mer hållbart samhälle.

Förutom produktionssätten kan man genom att utnyttja kulturarvet bidra till förändringar i konsumtionsvanorna: traditionella, hållbara levnadsvanor och teknologier kan utvecklas, anpassas och tas i bruk i samhället i en bredare omfattning. Uppskattningen av lokala material, kulturell kunskap och färdigheter samt deras betydelse för en hållbar livsstil bör stärkas.

Kulturarvet ska dock granskas kritiskt ur hållbarhetsperspektiv. Såväl hållbara som ohållbara verksamhetsätt har sparats i kulturarvet. Genom att analysera dessa kan man både undvika fel och hitta beprövade lösningar som visat sig vara goda.

Riktlinjer för åtgärder

- Aktörerna inom kulturarvssektorn främjar en hållbar livsstil till exempel genom att producera och förmedla olika innehåll och kunskap samt genom att utnyttja kunskap om kulturarvet i de vardagliga lösningarna.

Kulturmiljöer används och vårdas på ett hållbart sätt

Över 80 procent av Finlands nationalförmögenhet finns i den byggda miljön. I byggnaderna binds en stor mängd arbete, kapital och naturresurser, såsom material och energi. Byggnadsbeståndet är den viktigaste delen av vår nationalförmögenhet, vars underhåll och användning har en central roll även i uppnåendet av målet om kolneutralitet. En hög nyttjandegrad och underhåll av den byggda miljön samt reparationer i rätt tid minskar de negativa klimatkonsekvenserna och förbrukningen av naturresurser. Att riva byggnader för att bygga nya i deras ställe är däremot i allmänhet ett sämre alternativ med tanke på klimatkonsekvenserna. Kulturen för hållbar fastighetsskötsel och renovering bör värdesättas mer än i nuläget och utrymmesbehoven bör i första hand tillgodoses utifrån det nuvarande byggnadsbeståndet.

Kulturella värden och traditioner bevaras då man använder, renoverar och reparerar byggnader. I Finland finns cirka 1,5 miljoner byggnader, av vilka 6 procent har byggts före 1921 och mindre än 20 procent före 1950-talet. Vi har ett särskilt ansvar att bevara vårt, i jämförelse med många andra europeiska länders, fåtaliga byggnadsbestånd. Det moderna byggnadsbeståndet från senare delen av 1900-talet är en stor utmaning och man bör fästa särskild uppmärksamhet vid lösningar för hållbar renovering.

Att hålla det befintliga byggnadsbeståndet i bruk är viktigt med tanke på klimatet och bevarandet av byggnaderna, men kan förutsätta ändringar i användningsändamålen. När byggnader repareras och energieffektiviteten förbättras ska åtgärderna anpassas till byggnadens kulturhistoriska värden.

Traditionell, naturenlig markanvändning, såsom bete och slätter, har påverkat utformningen av den biologiska mångfalden. Vårdbiotoperna behöver kontinuerlig vård.

Skötseln och restaureringen av vårdbiotoper hjälper de många hotade arter som lever i dem och stöder därmed naturens mångfald och bromsar upp naturförlusten. Skötseln av vårdbiotoper har också en viktig betydelse för landskapet.

Man kan också påverka bevarandet av det arkeologiska kulturarvet genom att vårda objekten och deras omgivning. Vården och användningen av skyddade lämningar ska vara hållbar och tilldelas tillräckliga resurser. Besök på vårdade och markerade platser i terrängen är ett bra sätt att bekanta sig med det arkeologiska kulturarvet och lära sig förstå hur människor i det förflutna förhöll sig till sin omgivning. Arkeologiska lämningar som är kända från vårdbiotoper kan berätta om bosättnings- och markanvändningens långvariga kontinuitet. I sådana områden kan vården av det arkeologiska kulturarvet också främja den biologiska mångfalden.

Riktlinjer för åtgärder

- Metoder för att höja nyttjandegraden och utveckla underhållet av det underutnyttjade byggnadsbeståndet, särskilt byggnadsarvsobjekten, kartläggs.
- För befintliga byggnader utvecklas renoveringskoncept som beaktar byggnadens koldioxidsnålhet och särdrag samt den cirkulära ekonomin.
- Vården av och betydelsen av vårdbiotoper och andra kulturlandskap stärks.
- Skyddet av det arkeologiska kulturarvet stärks genom att utveckla en hållbar vård av objekten och uppföljning av klimatförändringens effekter.

Aktörerna inom kulturarvsbranschen är vägvisare för koldioxidsnål och hållbar verksamhet

Av aktörerna inom kulturarvsbranschen förväntas allt fler åtgärder som stöder klimatarbetet i enlighet med hållbar utveckling. De måste kunna beskrivas, påvisas och mätas bättre än i nuläget. Alla hållbarhetsdimensioner ska beaktas på ett heltäckande sätt från strukturer, styrning, finansiering till verksamhetens innehåll och effekter. Med verksamhetens innehåll från expertarbete till forskning, från utställningar till publikevenemang, kan man öka sektorns handavtryck av hållbar utveckling, dvs. verksamhetens positiva effekter.

Kulturarvsbranschen har möjlighet att vara en föregångare när det gäller att bygga upp ett kolneutralt samhälle och en hållbar livsstil. Sektorn bör kritiskt granska och förnya sin praxis och sina verksamhets sätt med tanke på ekologisk hållbarhet, stärka kunskapsunderlaget

och sin synlighet som aktör inom hållbar utveckling. Till exempel i verksamheten vid institutioner som bevarar kulturarvet innebär detta en omvärdering av val, värderingar och verksamhets sätt i anslutning till utökning och bevarande av samlingar och material ur hållbarhetsperspektiv.

Genom att utveckla digitala tjänster och innehåll kan man förbättra tillgången till information om kulturarvet och tjänster. Samtidigt måste man dock fästa uppmärksamhet vid digitaliseringens koldioxidavtryck. Delvis kan digitaliseringen minska behovet av att bevara fysiskt material, delvis är det fråga om ett nytt sätt att förmedla och förvalta kulturarvet vid sidan av det fysiska. Dessa utmaningar kan lösas till exempel genom centraliserade resurseffektiva tjänster samt genom att fästa uppmärksamhet vid servercentralernas koldioxidavtryck. Den ekologiska aspekten lyfts också fram i innehållsproduktionen. Samtidigt måste man trygga ett flerstämmigt och pluralistiskt innehåll samt bland annat med avseende på tillgängligheten trygga möjligheten att uppleva och bekanta sig med kulturarvet fysiskt.

Riktlinjer för åtgärder

- Hållbarhetsperspektiven beaktas i kulturarvsbranschens politiska åtgärder och finansieringsinstrument.
- Aktörerna inom kulturarvsbranschen utvecklar sin kompetens i frågor och lösningar som gäller anpassning till och begränsning av klimatförändringen samt cirkulär ekonomi.
- Inom kulturarvssektorn utvecklas indikatorer för att mäta verksamhetens ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella hållbarhet.

Kulturarvsvärdena, naturvärdena och målen för ekologisk hållbarhet har samordnats

Enligt Kulturarvsbarometern (2021) anser människor att naturmiljön är det allra viktigaste kulturarvet som ska vårdas. En ren och mångsidig natur ses också som det viktigaste kulturarvet i framtiden. Kulturarvs- och naturvärden bör behandlas på ett mer övergripande sätt och i samarbete mellan olika aktörer.

I beslutsfattandet och forskningen om klimatåtgärder, biologisk mångfald och hållbar utveckling behövs mer tvärsektorielt samarbete, det vill säga integrering av dessa frågor. Det finns ett behov av tvärvetenskaplig forskning på områden som energieffektivitet,

cirkulär ekonomi och byggnadsarv samt kulturarv och klimatförändringar. Exempelvis klimatåtgärderna inom jordbruket, skogsvärden, energiproduktionen, trafiken och byggbranschen har direkta och indirekta konsekvenser för kulturarvet och kulturmiljön. En del av dessa konsekvenser är positiva med tanke på kulturarvet, en del är negativa, motstridiga eller svåra att samordna.

Till exempel kan det med tanke på byggnadsarvet vara utmanande att förbättra byggnadernas energieffektivitet, investera i förnybar och utsläppsfri energi, förhindra en splittning av samhällsstrukturen samt bygga till eller komplettera en byggnad. I sådana frågor behövs ett bredare och mer förutseende samarbete mellan olika sektorer och parter för att samordna olika värden.

Riktlinjer för åtgärder

- Samarbetet mellan olika sektorer, t.ex. skyddet av natur- och kulturarvet, ska utökas, bland annat i fråga om förvaltningsområdenas gemensamma proaktiva planer och interoperabiliteten mellan datalagren.
- Tvärvetenskapliga forskningsprogram ska främjas.

Kulturarvsvärdena och de lösningar de erbjuder har beaktats i klimatpolitiken

Vid planeringen och genomförandet av en lyckad klimatpolitik ska klimatåtgärdernas inverkan på kulturen och kulturarvet beaktas.

Kulturarvet och kulturmiljön samt värden av dem kan bidra till att stävja klimatförändringen och uppnå målen för hållbar utveckling. Genom att undersöka kulturarvet, till exempel olika samlingar och datalager, får man information om naturförlust, klimatproblem och förändringar i livsmiljön. Aktörerna inom kulturarvssektorn kan bidra till att hitta lösningar på utarmningen av den biologiska mångfalden samt på stävjandet av och anpassningen till klimatförändringen. Genom att i högre grad inkludera dessa aspekter i klimatstrategierna och -programmen blir de en effektiv del av Finlands klimatpolitik.

Kulturarvet och kulturmiljön ska beaktas också i planerna för anpassning till klimatförändringen, bland annat i fråga om extrema väderfenomen, ökade översvämningar och höjda havsnivåer. På så sätt kan man se till att kulturarvet och kulturmiljöerna som upplevs som värdefulla skyddas när klimatet förändras. Klimatförändringen har redan haft en djup

inverkan på till exempel samernas miljö, näringar, kultur och kulturarv. Stöd för kultur-
anpassning kan bidra till att minska dessa skador.

Genom att anpassa sig till och begränsa klimatförändringen främjar man bevarandet
av kulturarvet. Kulturarv som är förknippat med snörika vintrar och sårbart för extrema
väderfenomen kommer till exempel att gynnas av både anpassning och begränsning.
Kulturarvet och den kontinuitet det erbjuder fungerar i sin tur som stöd för anpassningen
för människorna.

Det är viktigt att kulturarvet inte bara ses som en möjlighet i planeringen och genomför-
andet av klimatpolitiken, utan också som ett värde som skyddas och skyddar mot conse-
kvenserna av klimatförändringen.

Riktlinjer för åtgärder

- Kulturarvet inkluderas i planerna för begränsning av och anpassning till klimatförändringen.
- I planeringen av klimatpolitiska åtgärder bedöms konsekvenserna för kulturarvet.
- Klimatförändringens inverkan på kulturarvet och kulturmiljön följs upp.
- De internationella åtgärderna och samarbetet för att värna om kulturarvet stärks i anslutning till klimatförändringen och hållbar utveckling.

5.3 Kulturarv, lärande, kompetens och forskning

MÅL FÖR 2030

- Bildningen, kompetensen och samhällets förmåga att vårda och använda kulturarvet stärks genom kulturarvsfostran och livslångt lärande.
- Kompetensen hos yrkespersoner inom kulturarvsbranschen motsvarar på ett mångsidigt sätt sektorns och samhällets föränderliga behov.
- Forskningen i kulturarvet är mångvetenskaplig och internationell och dess resultat utnyttjas i stor utsträckning.
- Informationen om kulturarvet är omfattande, aktuell, interoperabel och används i stor utsträckning.

Bildningen, kompetensen och samhällets förmåga att vårda och använda kulturarvet stärks genom kulturarvsfostran och livslångt lärande

Kännedom om och uppskattning av kulturarvet och historien ger upphov till bildning. Bildning är en samhällelig förändringskraft.

Inom småbarnspedagogiken och på de olika utbildningsstadierna, inklusive den grundläggande konstundervisningen och det fria bildningsarbetet, ingår kulturarvet och relaterade frågor och fenomen såsom värderingar, traditioner, kunskaper, färdigheter och uttryck i de centrala målen för och innehållet i fostran och undervisningen. Kulturarvet granskas i undervisningen och fostran som ett tvärvetenskapligt och mångkonstnärligt fenomen. Man bekantar sig med det i olika läroämnen genom att mångsidigt utnyttja olika inlärningsmiljöer, arbetssätt, läromedel och pedagogiska metoder. I undervisningen stärks samarbetet med olika aktörer (bland annat bibliotek, arkiv, museer, hembygdsföreningar) och yrkespersoner.

Enligt Kulturarvsbarometern (2021) uppskattas kulturarvet i synnerhet av äldre åldersgrupper som har livserfarenhet och en längre lärstig än de yngre. Att stärka uppskattningen av kulturarvet i yngre åldersgrupper är en nyckelfaktor för att skapa förutsättningar för dess bevarande och kontinuitet.

Kulturarvsaktiviteter och det tillhörande frivilligarbetet stärker uppkomsten av kulturella och lokala identiteter, integrationen och den sociala samhörigheten. De personliga erfarenheterna av frivilligarbete och fritidsaktiviteter samt till exempel evenemang med

anknytning till kulturarvet borde utnyttjas mer aktivt än tidigare mellan generationerna och mellan olika befolkningsgrupper. Det gör det möjligt att överföra kulturarvsrelaterad kunskap, färdigheter och kompetens samt att skapa en kulturell och lokal identitet och integreras.

Kulturarvsfostran skapar färdigheter för att vara med och identifiera, definiera, överföra och förmedla kulturarvet och skapa nytt kulturarv. I kulturarvsfostran granskas, upplevs och skapas kulturarvet med hjälp av information som produceras med många sinnen och på olika sätt. Detta främjar kännedomen om och uppskattningen av såväl det egna som mer främmande kulturarv, övar och utvecklar manuella färdigheter samt stärker litteraciteten i anslutning till kulturarvet och den kulturella kompetensen. Aktivt genomförande och utveckling av kulturarvsfostran ska beaktas både i utbildningen och i det frivilliga lärandet.

Riktlinjer för åtgärder

- Kulturarvsfostrans betydelse i läroplansgrunderna, examensgrunderna och planerna för småbarnspedagogik samt i andra utvecklingsåtgärder inom utbildning och småbarnspedagogik ska stärkas.
- Livslångt lärande på eget initiativ stöds genom att öka möjligheterna för människor i alla åldrar att delta i olika kulturarvsaktiviteter och informellt lärande.
- Undervisningspersonalens pedagogiska kompetens i kulturarvsfostran ska utvecklas. Utvecklingen av pedagogiska material, metoder och verktyg i anslutning till kulturarvsfostran ska stödjas.
- Interoperabiliteten och användbarheten hos kulturarvsinnehåll och läromaterial ska utvecklas.

Kompetensen hos yrkespersoner inom kulturarvsbranschen motsvarar på ett mångsidigt sätt sektorns och samhällets föränderliga behov

Kulturarvssektorns kopplingar till olika delområden i samhället, såsom forskning, utbildning, fostran, regional utveckling, social- och hälsovård, turism, jordbruk, infrastruktur och näringar, måste identifieras på ett mer heltäckande sätt. Aktörerna inom kulturarvssektorn ska aktivt producera information som stöd för beslutsfattandet inom andra sektorer samt delta i samhällsdebatten.

Inom kulturarvssektorn behövs ny kompetens för att producera aktuell information för samhällets behov samt för att verka i olika nätverk inom näringslivet. I framtiden är till exempel omfattande affärskompetens, kompetens inom kommunikation samt juridisk kompetens viktiga. Dessutom behövs färdighet att bygga upp fungerande partnerskap samt att kombinera och analysera information. Å andra sidan ska man också sörja för de traditionella hantverkskunskapernas, till exempel restaureringskunskapens, kontinuitet.

Expertis inom kulturarvet består av mångsidig utbildning och forskning inom flera vetenskapsområden. Tillgången till yrkespersoner inom kulturarvsbranschen ska säkerställas även i fortsättningen genom att utreda skuggområden i kompetensen, förutse framtida kompetensbehov och trygga tillräckliga utbildningsplatser. Med hjälp av ett omfattande utbud av fortbildning och tillräcklig tillgång till den ska man se till att yrkespersonalens yrkesskicklighet upprätthålls och förnyas.

Kännedom om historia samt kulturarvets skiktning och särdrag ska identifieras som en del av utbildningsinnehållet och yrkesidentiteten inom alla branscher. Kompetensbehoven i anslutning till kulturarvet ska beaktas i tillräcklig utsträckning både i sådan utbildning som leder till examen och i fortbildningen inom olika yrkesgrupper. Dessa ämnesshelheter som ingår i utbildningen för olika yrkesgrupper är till exempel byggande och reparationsverksamhet, planeringsuppgifter och fastighetsskötsel samt juridiska specialområden såsom immaterialrätt.

Riktlinjer för åtgärder

- Kompetensbehoven inom kulturarvsbranschen utreds och prognostiseringen av kompetensbehoven utvecklas.
- Kompetensen och utbildningen utvecklas så att de motsvarar såväl sektorns egna som samhällets föränderliga behov och stöder bildning och kreativitet.
- Identifiering och erkännande av kulturarvskompetens ska främjas. Sysselsättningsmöjligheterna för kulturarvsexperten och utnyttjandet av kulturarvskompetens ska främjas.

Forskningen i kulturarvet är tvärvetenskaplig och internationell och dess resultat utnyttjas i stor utsträckning

Forskningen kring kultur och kulturarv är omfattande i Finland. Till exempel vid konsthögskolor utbildas experter och forskare inom branschen. Resultatet av dessa aktörers arbete inom konstbranschen är också kulturarv.

En betydande del av morgondagens kulturarv består av dagens audiovisuella, visuella och scenkonst samt produkter och tjänster inom hantverk och konstindustri, design och arkitektur. Därför är livskraften och utvecklingen inom konsten, kulturen och de kreativa branscherna en förutsättning för uppkomsten av ett mångformigt kulturarv.

Forskningsbaserad, öppen och tillförlitlig information som utnyttjar kulturarvet fungerar som motkraft till desinformation och cyberpåverkan. Därför är det viktigt att se till att kulturarvet bevaras och är tillgängligt. Det ökar också jämlikheten, uppskattningen av kulturarvet, mångfalden och synligheten. Forskningen erbjuder djupgående och korrekt information om den egna och andras historia och kulturarv, ökar förståelsen och ägarskapet och för kulturarvskunskapen närmare allas vardag.

Forskningen i kulturarvet ska ha resurser som möjliggör långsiktig forskning. Förutsättningarna för grundforskning inom branschen tryggas, man satsar på kontinuitet och internationalitet i forskarnas karriärer och högskolorna och forskningsinstituterna har möjlighet att främja tillämpad forskning på ett mångsidigt sätt tillsammans med olika intressentgrupper. Samarbetet och dialogen mellan högskolor, forskningsinstitut, museer och arkiv stöds i syfte att öka genomslagskraften hos forskningen om kulturarvet.

Forskare, högskolor och institutioner inom kulturarvsområdet gör vetenskapligt forskningsbaserad och tillförlitlig kunskap tillgänglig för alla. När kunskaperna om kulturarvet, kulturarvsobjekten och samhällets förflutna är aktuell och uppdateras i och med nya forskningsrön, kan man också bättre förstå de fenomen och strukturer som ligger bakom nuläget. Genom att trygga mångsidig och tvärvetenskaplig forskning säkerställer man att mångfalden i samhället är synlig och att flerstämmigheten stärks.

Riktlinjer för åtgärder

- Resurserna för grundforskning i kulturarvet ska tryggas och förutsättningarna för tillämpad forskning stödas. Satsningar görs på tvärvetenskaplighet och internationalism.
- Det omfattande utnyttjandet av forskningen och kunskaperna om kulturarvet samt synlighet ska stärkas. Forskare inom området uppmuntras till aktiv diskussion och deltagande.

Kunskapen om kulturarvet är heltäckande, aktuell, interoperabel och används i stor utsträckning

Kulturarvet och kunskap om det produceras, används, vårdas och bevaras av privatpersoner, olika sammanslutningar och institutioner, konst- och kulturproffs och utövare av konst och kultur, forskare, företag och den offentliga sektorn. De nationella ämbetsverken och anstalterna samt biblioteken, arkiven och museerna har ett särskilt ansvar för att spara information och utveckla kunskapsunderlaget som en del av sina uppgifter. De tryggar att kunskapen är öppet tillgänglig och operabel och stärker möjligheterna för dem som är intresserade av kulturarvet att delta i produktionen av kunskap. Tillgänglig och tillförlitlig kunskap om kulturarvet främjar likabehandling och stöder bevarandet av kulturarvet. Det gynnar undervisningen, utbildningen, forskningen, dataekonomin, stadsplaneringen och turismen.

Den digitala informationens betydelse ökar alltjämt. Digitaliseringens fulla potential har dock inte utnyttjats. Artificiell intelligens för med sig metoder för att producera, undersöka och utnyttja kunskap om kulturarvet till exempel genom att analysera innehållet. Med hjälp av artificiell intelligens kan man granska, undersöka och utnyttja kulturarvskunskap på nya sätt inom olika områden. Miljöer med virtuell och förstärkt verklighet gör det möjligt att uppleva kulturarvet interaktivt och förändrar inlärningssätten.

Data i digitalt format, öppna databaser och digitala teknologier når allt fler människor på lika villkor, både regionalt och globalt. Genom omfattande digitalisering kan man stödja vars och ens rätt att få tillträde till sitt eget kulturarv. Utnyttjandet av teknologi stöder utvecklingen av digitala färdigheter och informationssökning samt presentationen av nya tolkningar av kulturarvet. De erbjuder också material för att utveckla det egna kulturarvsförhållandet. Kunskapens interoperabilitet stöds genom att man använder och utvecklar internationellt gemensamma standarder. Det finns många bra exempel på att öppna kunskap, till exempel tjänsten Finna.fi.

Särskilt kritiskt är det att trygga den digitala långtidsförvaringen, eftersom digitalt material på lång sikt kan vara den enda uttrycksformen om det fysiska eller immateriella kulturarvet av någon anledning äventyras eller förstörs.

Riktlinjer för åtgärder

- Kulturarvsaktörernas möjligheter till digitalisering ska stärkas.
- Man ser till att det centrala nationella digitala kulturarvsmaterialet bevaras långvarigt och permanent.
- Samarbetet mellan högskolorna, forskningsinstituten och aktörerna inom kulturarvssektorn ska stödjas.
- Kunskapen om kulturarvet delas och utnyttjas aktivt. Man sörjer för utvecklingen av kunskapsunderlaget och informationens interoperabilitet.

5.4 Kulturarvet och ekonomin – hållbart och kreativt

MÅL FÖR 2030

- Kulturarvet identifieras som samhällets gemensamma kapital.
- Finansieringsgrunden för en ambitiös utveckling av kulturarvet har utvidgats och bevarandet av det tryggas med offentliga medel.
- Kulturarvet är en allt viktigare resurs för den kreativa ekonomin och den övriga affärsverksamheten.
- Kulturarvets särdrag och egenvärde respekteras i den ekonomiska verksamheten.

Kulturarvet identifieras som samhällets gemensamma kapital

Kulturarvet är ett betydande samhälleligt kapital. Dess värden hänför sig till materiella värden, såsom samlingar och byggnader, men också till immateriellt värdeskapande, humankapital och kunnande. För att en investering i kulturarvskapitalet ska ge immateriellt och materiellt välstånd i enlighet med hållbar tillväxt måste man se till att den sköts på ett kompetent sätt och i samarbete mellan olika aktörer.

Kulturbranschernas andel 2019 var 3,1 procent av Finlands bruttonationalprodukt. I Europeiska unionen var motsvarande siffra 4,4 procent 2019. Investeringarna i kulturarvet ger också ekonomiska multiplikatoreffekter till exempel i form av upphandlingar och köp av tjänster av aktörer i branschen, i form av köpkraft som producerats av betalda löner och skatteinkomster samt genom att man skapar efterfrågan på tjänster inom andra branscher. Vid bedömningen av avkastningen på det kapital som investerats i kulturarvet ska förutom det ekonomiska värdet även annan avkastning beaktas, såsom ökningen av det sociala, kulturella och kulturella kapitalet samt värdet av de tjänster och den nytta som produceras för samhället och befolkningen. Utnyttjandet av färdigheter inom kulturarvsbranschen kan öppna nya möjligheter för företagande och sysselsättning.

Det materiella och immateriella kulturarvet utnyttjas direkt eller indirekt i den ekonomiska verksamheten för att öka konkurrenskraften och stärka differentieringen. Regionerna och kommunerna profilerar sig genom sevärdheter, evenemang och traditioner. Regionala särdrag finns ofta i naturen, kulturen och historien. Kulturmiljön spelar en viktig roll när det gäller att skapa en trivsamt och attraktiv boende- och företagsmiljö. Genom att beakta den tidsmässiga skiktningen och kulturmiljöns särdrag i stadsplaneringen,

planläggningen och regionutvecklingen skapar man högklassiga miljöer som fungerar som konkurrensfaktorer och höjer områdenas värde genom att locka turister, nya invånare och privata investeringar. Med hjälp av inkluderande planering kan man också öka invånarnas möjligheter att påverka och stärka mångfalden och demokratin.

Turism- och restaurangtjänsterna samt evenemangsbranschen ökar sin dragnings-, håll- och förtrollningskraft genom att utnyttja samma ingredienser i sin marknadsföring och i innehållet i sina tjänster. Kulturarvsinnehållens och kulturarvsobjektens betydelse har kanske identifierats bäst just inom turismen. År 2016 var 61 procent av de utländska turisterna intresserade av kulturarvsobjekt och besökte dem. I Eurobarometern 2017 bedömde 68 procent av respondenterna att kulturarvet kan påverka deras val av resmål. I Finland visade Kulturarvsbarometern 2021 att 80 procent av respondenterna ville se kulturarvet när de reser.

Det finns en del forskningsdata om de regionala ekonomiska konsekvenserna av kulturarvet. I en undersökning som Vasa universitet genomförde för Finlands museiförbund 2013 uppskattades museernas regionala ekonomiska konsekvenser inklusive multiplikatoreffekter till cirka 340–500 miljoner euro. Enligt utredningarna kommer en mindre del av de ekonomiska vinsterna tillbaka till kulturinstitutionerna, och en betydligt större del kanaliseras till samhällets övriga funktioner, såsom turism- och restaurangbranschen.

Även om kulturarvets potential i den ekonomiska verksamheten har identifierats har den ännu inte utnyttjats till fullo. Genom att öka och dela med sig av informationen om kulturarvets ekonomiska betydelse och hållbara användningssätt stöder man tillväxten av kulturarvets ekonomiska betydelse. För att bevara värdet av detta kapital måste man se till att förvalta och utveckla kulturarvet. Till exempel är resurser som satsas på vård, underhåll och utveckling av kulturmiljön eller verksamhetsförutsättningarna för museer och kulturarvsobjekt nödvändiga investeringar för att bevara kapitalets värde och utveckla dess produktivitet.

Riktlinjer för åtgärder

- Uppföljningen av kulturarvets effekter på ekonomi, sysselsättning och regional attraktionskraft kommer att utvecklas.
- Hållbar turism som grundar sig på kulturarvet och kulturmiljöerna främjas.
- Kapitalets värde upprätthålls genom att vårda och utveckla kulturarvet och kulturmiljön.

Finansieringsgrunden för den ambitiösa utvecklingen av kulturarvet har utvidgats och bevarandet av det tryggas med offentliga medel

I samhället fördelas ägandet av kulturarvet och ansvaret för dess underhåll och utveckling i stor utsträckning mellan kommunerna, föreningarna, stiftelserna, företagen och privatpersonerna samt staten. Genom att fullgöra skyldigheterna i anslutning till bevarandet är det möjligt att upprätthålla och utveckla egendomens värde och skapa nya möjligheter att utnyttja den. Genom partnerskap mellan aktörerna kan man främja utvidgningen av kulturarvets positiva effekter på olika samhällssektorer.

Enligt kulturarvsbarometern (2021), där medborgarnas åsikter utretts, anser 76 procent av respondenterna att offentliga medel ska användas för att skydda och vårda kulturarvet. Dessutom anser 58 procent av respondenterna att privata medel ska användas för skydd och skötsel. 75 procent anser att staten ekonomiskt ska stödja dem som bevarar och vårdar kulturarvet.

Man upplever det således som berättigat att använda offentliga medel för att skydda och vårda kulturarvet. Staten har också i internationella fördrag förbundit sig att skydda kulturarvet. Det är således motiverat att med offentliga medel trygga kostnaderna för skydd och vård av kulturarv som upplevts som värdefullt och betydelsefullt. Med offentliga medel producerar man också nödvändiga myndighets- och experttjänster samt stöder aktörer som producerar kulturarvstjänster inom den privata sektorn. Finansieringen av den offentliga sektorn stöds också av den indirekta nytta och de kostnadsbesparingar som investeringarna i kulturarvet medför. Även små understöd har konstaterats ha betydande återverkningar som fröfinansiering och incitament för investeringar.

Den åtstramad offentliga ekonomin påverkar också utsikterna för finansieringen av kulturarvet. För att utnyttja och öka kulturarvets samhälleliga och ekonomiska betydelse behövs en hållbar finansieringsgrund genom vilken man sörjer för förutsättningarna för att bevara och utveckla kulturarvet ambitiöst. Det är nödvändigt att uppmuntra och utveckla tilldelningen av resurser från den privata sektorn till förvaltningen av kulturarvet genom konkurrensutsatt finansiering, partnerskap och andra kanaler. Vid sidan av de traditionella finansieringsformerna och understöden utvecklas nya, sporrande finansieringsmetoder som främjar den offentliga och privata sektorns gemensamma ansvar för kulturarvet. En ytterligare förutsättning är att det finns tillgång till aktuell information och kunskap om förvaltning, bevarande och reparation av kulturarvet. För att öka den privata sektorns investeringar bör man också utreda till exempel utvecklingen av skattemässiga incitament.

Målet är att företagssektorn i högre grad än idag ska identifiera sitt samhälleliga ansvar för kulturarvet. Med företagets samhälleliga ansvar avses främjande av hållbar utveckling och ansvarsfull affärsverksamhet som beaktar verksamhetens inverkan på det omgivande

samhället. Ansvarsfull verksamhet omfattar bland annat respekt för de mänskliga rättigheterna och bedömning av miljökonsekvenserna. När det gäller kulturarvet innebär det samhälleliga ansvaret företagets ansvar för att vårda och upprätthålla det egna kulturarvet samt för att värdesätta det gemensamma kulturarvet och den gemensamma kulturmiljön i sin verksamhet. Ett välskött och intressant kulturarv är en betydande positiv resurs med tanke på företagets anseende och konkurrenskraft.

Riktlinjer för åtgärder

- Utvecklingen av de nuvarande finansieringsformerna och möjligheterna till nya incitament ska utredas (t.ex. skattemässiga metoder).
- Inom den privata sektorn har man identifierat det samhälleliga ansvaret för kulturarvet.
- Med offentliga medel tryggas förutsättningarna för att skydda och bevara det kulturarv som gemensamt upplevs som värdefullt.

Kulturarvet är en allt viktigare resurs för den kreativa ekonomin och den övriga affärsverksamheten

Kreativ ekonomi är affärsverksamhet som uppstår genom kreativa branscher och kreativt kunnande och som utöver ekonomiskt värde även producerar bl.a. kulturellt och socialt värde. Den kreativa ekonomins värdenätverk består av en komplicerad växelverkan mellan olika aktörer. Kulturarvet kommer att identifieras som en resurs bland annat då man utvecklar utnyttjandet av upplevelsemiljöer i affärsverksamhet, affärsverksamhet i anslutning till kulturarvsobjekt och produkter och tjänster som utnyttjar kulturarvet, för såväl konsumenter som företagskunder.

Kulturarvets innehåll och tjänster samt kompetensen hos aktörerna inom kulturarvssektorn bör utnyttjas på ett mångsidigare och mer långsiktigt sätt i värdenätverken. Detta förutsätter en modellering av beroende- och interaktionsförhållandena och verksamhetsstrukturerna mellan aktörerna inom den privata, tredje och offentliga sektorn, fastställande av kompetens-, forsknings- och utvecklingsbehov, stärkande av samarbetet samt utveckling av förtjänstmodeller. Europeiska unionens olika finansieringsmöjligheter kan öppna möjligheter för utveckling av nya tjänster och internationalisering.

Teknologin erbjuder möjligheter för kulturbranschen att inte bara utnyttja färdiga lösningar, utan att också aktivt producera nya. Kulturarvsaktörerna kan till exempel delta

i utvecklingen av teknologi med anknytning till artificiell intelligens eller virtuell och förstärkt verklighet samt pilotprojekt i anslutning till dessa genom att ställa sina data-lager och sitt kunnande till förfogande. Digitaliseringen av kulturarvet och konsten kan erbjuda kulturarvsaktörerna nya roller i de värdenätverk och ekosystem som utvecklas. För detta ändamål bör man förbättra kompetensen hos aktörerna inom kulturarvsbranschen i samarbetet med företag och skapa möjligheter för möten mellan företag och kulturarvsbranschen.

Kulturarvsinnehåll har digitaliserats målmedvetet redan under ett tjugotal år och den helhet som de bildar utgör ett datalager av samhällelig betydelse. I och med att innehållet i kulturarvet har öppnats har kulturarvets synlighet och indirekta ekonomiska konsekvenser ökat betydligt. Till exempel i framtiden har teknologin bedömts vara en allt fastare del av reseupplevelsen, vilket öppnar möjligheter för utveckling av turistprodukter som grundar sig på det digitala kulturarvet.

Digitalt innehåll kan användas på många olika sätt. Ett större utnyttjande av upphovs-rättsskyddat material som administreras av aktörer inom kulturarvssektorn ökar intäkterna som kanaliseras till upphovsmännen. I samarbete med konstnärer och organisationer som representerar dem är det möjligt att vidareutveckla system som ökar tillgången till konst för alla användare och samtidigt tryggar tillbörliga ersättningar till upphovsmännen för användningen av verken. Samtidigt bör kulturarvsaktörernas digitala affärsverksamhets-modeller utvecklas och aktörernas inkomstgenerering ökas med hjälp av digitala tjänster.

Riktlinjer för åtgärder

- Nya modeller för kulturarvsföretagande och ansvarsfull affärsverksamhet med utgångspunkt i kulturarvet ska uppmuntras.
- Kommersiellt utnyttjande av information om kulturarvet och digitalt innehåll ska främjas, särskilt i utvecklingen av turisttjänster och innovativa teknologier.
- Utvecklingen av partnerskap och skapandet av värdenätverk mellan aktörer inom kulturarvssektorn, företag samt forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet stöds.
- Aktörerna inom kulturarvsbranschen uppmuntras att aktivt utnyttja Europeiska unionens finansieringsprogram och strukturfonder

Kulturarvets särdrag och egenvärde respekteras i den ekonomiska verksamheten

Ett bredare ekonomiskt utnyttjande av kulturarvet kommer att utöka kulturarvets användbarhet. För att kulturarvets värden och betydelser ska kunna identifieras och beaktas i den affärsmässiga användningen behövs aktivt deltagande och partnerskap av aktörer inom kulturarvssektorn i utvecklingen av verksamheten. Genom att dela med sig av kunskap och expertis stöds utvecklingen av hållbara kulturarvsbaserade produkter och tjänster.

Utgångspunkten för den ekonomiska verksamheten ska vara att respektera och skydda kulturarvet mot negativa konsekvenser. Det har man inte alltid lyckats med. Till exempel inom turismen förutsätter användningen av kulturarvet noggrant och förutseende övervägande: turismen kan å ena sidan ge kulturarvet ny publik och nya inkomster, men å andra sidan orsaka slitage på objektet eller på annat sätt hota bevarandet, värnandet och en rättvis förmedling av kulturarvet. Detta framhävs särskilt i åtgärder som gäller urfolkens kulturarv, där man ska respektera ursprungsfolkens rätt till sitt eget kulturarv och dess användning.

Man har strävat efter att dra ekonomisk nytta av kulturarvet även i olagliga syften. För att förebygga olaglig handel med kulturföremål är det vid sidan av tillståndsförfaranden och gränsövervakning särskilt viktigt att i samarbete med aktörer som bedriver handel med kulturföremål kunna utveckla etisk och förutseende verksamhet samt förbinda sig att utreda föremålen och konstens bakgrund. Detta gäller till exempel arkeologiska, konst- och kulturföremål som olagligt förts in från konfliktområden.

Riktlinjer för åtgärder

- Medvetenheten om att kulturarvets värden beaktas i den ekonomiska verksamheten ska ökas.
- Den etiska praxisen för handel med och förfaranden i anslutning till kulturföremål utvecklas i samarbete med olika aktörer.
- Ursprungsfolkens rättigheter när det gäller att använda och utnyttja kulturarvet ska skyddas.

6 Strategins samhälleliga och ekonomiska konsekvenser

6.1 Samhälleliga konsekvenser

Målet med kulturarvsstrategin är att möjligheterna och konsekvenserna i anslutning till kulturarvet ska identifieras bättre och mer heltäckande i samhället och inom olika förvaltningsområden. Genom att förverkliga strategins mål skulle man avsevärt öka rättvisan och demokratin i samhället samt allas rätt till kulturarv. För att målen ska uppnås krävs det att hela samhället bär ansvar för kulturarvet och för att bevara, skydda, dokumentera och vårda det.

I strategin granskas för första gången i Finland alla delområden av kulturarvet på ett övergripande sätt. De centrala temana i strategin är att främja hållbar utveckling, öka delaktigheten och identifiera mångfald. Strategin betonar betydelsen av kompetens, utbildning och forskning samt tillförlitlig information, och beskriver de ekonomiska möjligheterna och behoven i anslutning till kulturarvet.

Genom åtgärderna i strategin kan man påskynda övergången till en mer hållbar livsstil samt beredskapen för och begränsningen av klimatförändringens konsekvenser. Omsorgen om kulturarvskapitalet förutsätter att tillräckliga resurser tryggas för att skydda, vårda och bevara kulturarvet. Dessutom ska man sörja för att förvaltningen och lagstiftningen fungerar och är uppdaterad. Genom att utnyttja kulturarvet skapar man nya möjligheter för affärsverksamhet och ökar de positiva ekonomiska effekterna.

6.2 Ekonomiska konsekvenser

Utgångspunkten för kulturarvsstrategin är att kulturarvet är vårt gemensamma kapital, vars värde ska bevaras. Genom att investera i kulturarvet skapas positiva ekonomiska effekter och möjligheter för en kreativ ekonomi. Kulturarvet kan utnyttjas som en resurs för hållbar tillväxt och ansvarsfull affärsverksamhet.

Målet med strategin är att kulturarvets betydelse och möjligheter ska identifieras på bred front i samhället och att aktörer från olika sektorer ska delta i utvecklingen av det. Partnerskapen mellan kulturarvsbranschen och den privata sektorn producerar ny affärsverksamhet och ekonomiskt mervärde. Kulturarvets sysselsättande och regionalekonomiska effekter är betydande.

Kulturarvet vårdas och upprätthålls av både den offentliga och den privata sektorn. Målet är att stärka företagens samhällsansvar för bevarandet av kulturarvet.

Avsikten är att de ekonomiska konsekvenserna ska bedömas noggrannare i samband med utarbetandet av genomförandeplanen. Om det inom ramen för statsfinanserna är möjligt att anvisa tilläggsresurser för genomförandet av strategin, kan uppnåendet av målen ske snabbare och effektivare.

Sådana åtgärder i strategin är:

- bevarande och upprätthållande av kulturarvet samt skydd av kulturegendom
- tryggnad av verksamhetsförutsättningarna för kulturarvssektorn
- utveckling av understödssystem och incitament för vård av kulturarvet (inkl. skattemetoder)
- främjande av digitaliseringen av kulturarvet och digitala tjänster
- främjande av kulturarvskompetens och kulturarvsfostran
- kunskapsbasen om kulturarvet stärks.

7 Fortsatt beredning, uppföljning och utvärdering av strategin

De fyra målhelheterna i förslaget till kulturarvsstrategi innehåller också förslag till åtgärdsriktlinjer. Undervisnings- och kulturministeriets syfte är att ordna en remissrunda om förslaget till kulturarvsstrategi. Utgående från remissvaren utarbetas ett förslag till statsrådets principbeslut.

Efter att statsrådet fattat ett principbeslut om strategin har undervisnings- och kulturministeriet för avsikt att inleda utarbetandet av en noggrannare genomförandeplan. Genomförandeplanen skulle utarbetas i samarbete med de centrala ministerierna och de intressentgrupper som berörs av verkställandet. I planen presenteras de åtgärder som preciserats utifrån varje målhelhet och de riktlinjer för åtgärder som ingår i dem samt sätten för att genomföra åtgärderna, de ansvariga instanserna, tidsplanen och uppföljningen av genomförandet.

Närmare beslut om uppföljningen av genomförandeplanen och utvärderingen av strategin fattas i samband med statsrådets principbeslut.

Bilaga 1. Sammandrag av målen och åtgärdsriktlinjerna

Kulturarvet som eget och gemensamt

Allas rätt till kulturarvet förverkligas. Man arbetar aktivt för kulturarvet

- Alla uppmuntras att delta i och bidra till kulturarvet. Särskilt tillgodoseendet av rättigheter som gäller minoriteters kulturarv stöds.
- Jämlikhetskompetensen hos aktörerna inom kulturarvssektorn ska stärkas.
- Förverkligandet av rättigheterna i anslutning till kulturarvet följs upp under strategiperioden.
- För att behandla spänningar och konflikter i anslutning till kulturarvet skapas interaktiva och medlande verksamhetsmodeller.

Det sparade och skyddade kulturarvet återspeglar ett mångsidigt samhälle

- Olika tillvägagångssätt utvecklas i dokumenteringen, lagringen, bevarandet och förmedlingen av det mångsidiga kulturarvet.
- Kulturarvet används mångsidigt.
- Tillgången till kulturarvstjänster och innehåll säkerställs i hela landet.
- Genom digital lagring och tekniska val säkerställs att informationen om kulturarvet bevaras på lång sikt.

Kulturarvets breda samhällsliga betydelse har identifierats. Kulturarvet är en resurs som ökar allas välbefinnande

- Aktörerna inom kulturarvssektorn och vetenskapssamfundet utökar och delar kunskapen om kulturarvets samhällsliga inverkan.
- Genom sektorsövergripande samarbete ökar man kunskapen om kulturarvets inverkan på välbefinnandet och utvecklar verksamhetsmodeller för att utnyttja dem.
- Man sörjer för att de ekonomiska, administrativa och lagstiftningsmässiga verksamhetsförutsättningarna inom kulturarvssektorn är uppdaterade och utvecklas.

Kulturarvet, naturen och klimatförändringen – hållbara lösningar

Kunskap och färdigheter i anslutning till kulturarvet har påskyndat övergången till en mer hållbar livsstil.

- Aktörerna inom kulturarvssektorn främjar en hållbar livsstil till exempel genom att producera och förmedla olika innehåll och kunskap samt genom att utnyttja kunskap om kulturarvet i de vardagliga lösningarna.

Kulturmiljöer används och vårdas på ett hållbart sätt

- Metoder för att höja nyttjandegraden och utveckla underhållet av det underutnyttjade byggnadsbeståndet, särskilt byggnadsarvsobjekten, kartläggs.
- För befintliga byggnader utvecklas renoveringskoncept som beaktar byggnadens koldioxidsnålhet och särdrag samt den cirkulära ekonomin.
- Vården av och betydelsen av vårdbiotoper och andra kulturlandskap stärks.
- För att skydda det arkeologiska kulturarvet utvecklas en hållbar vård av objekten och uppföljning av klimatförändringens effekter.

Aktörerna inom kulturarvsbranschen är vägvisare för koldioxidsnål och hållbar verksamhet

- Hållbarhetsperspektiven beaktas i kulturarvsbranschens politiska åtgärder och finansieringsinstrument.
- Aktörerna inom kulturarvsbranschen utvecklar sin kompetens i frågor och lösningar som gäller anpassning till och begränsning av klimatförändringen samt cirkulär ekonomi.
- Inom kulturarvssektorn utvecklas indikatorer för att mäta verksamhetens ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella hållbarhet.

Kulturarvsvärdena, naturvärdena och målen för ekologisk hållbarhet har samordnats

- Samarbetet mellan olika sektorer, t.ex. skyddet av natur- och kulturarvet, ska utökas, bland annat i fråga om förvaltningsområdenas gemensamma proaktiva planer och interoperabiliteten mellan datalagren.
- Tvärvetenskapliga forskningsprogram ska främjas.

Kulturarvsvärdena och de lösningar de erbjuder har beaktats i klimatpolitiken

- Kulturarvet inkluderas i planerna för begränsning av och anpassning till klimatförändringen.
- I planeringen av klimatpolitiska åtgärder bedöms konsekvenserna för kulturarvet.
- Klimatförändringens inverkan på kulturarvet och kulturmiljön följs upp.
- De internationella åtgärderna och samarbetet för att värna om kulturarvet stärks i anslutning till klimatförändringen och hållbar utveckling.

Kulturarv, lärande, kompetens och forskning

Bildningen, kompetensen och samhällets förmåga att vårda och använda kulturarvet stärks genom kulturarvsfostran och livslångt lärande

- Kulturarvsfostrans betydelse i läroplansgrunderna, examensgrunderna och planerna för småbarnspedagogik samt i andra utvecklingsåtgärder inom utbildning och småbarnspedagogik ska stärkas.

- Livslångt lärande på eget initiativ stöds genom att öka möjligheterna för människor i alla åldrar att delta i olika kulturarvsaktiviteter och informellt lärande.
- Undervisningspersonalens pedagogiska kompetens i kulturarvsfostran ska utvecklas. Utvecklingen av pedagogiska material, metoder och verktyg i anslutning till kulturarvsfostran stöds.
- Interoperabiliteten och användbarheten hos kulturarvsinnehåll och läromaterial ska utvecklas.

Kompetensen hos yrkespersoner inom kulturarvsbranschen motsvarar på ett mångsidigt sätt sektorns och samhällets föränderliga behov

- Kompetensbehoven inom kulturarvsbranschen utreds och prognostiseringen av kompetensbehoven utvecklas.
- Kompetensen och utbildningen utvecklas så att de motsvarar såväl sektorns egna som samhällets föränderliga behov och stöder bildning och kreativitet.
- Identifiering och erkännande av kulturarvskompetens ska främjas. Sysselsättningsmöjligheterna för kulturarvsexperter och utnyttjandet av kulturarvskompetens ska främjas.

Forskningen i kulturarvet är tvärvetenskaplig och internationell och dess resultat utnyttjas i stor utsträckning

- Resurserna för grundforskning i kulturarvet ska tryggas och förutsättningarna för tillämpad forskning stödas. Satsningar görs på tvärvetenskaplighet och internationalism.
- Det omfattande utnyttjandet av forskningen och kunskaperna om kulturarvet samt synlighet ska stärkas. Forskare inom området uppmuntras till aktiv diskussion och deltagande.

Informationen om kulturarvet är omfattande, aktuell, interoperabel och används i stor utsträckning

- Kulturarvsaktörernas möjligheter till digitalisering ska stärkas.
- Man säkerställer ett långsiktigt och permanent bevarande av det centrala nationella digitala kulturarvsmaterialet.
- Samarbetet mellan högskolorna, forskningsinstituterna och aktörerna inom kulturarvssektorn ska stödas.
- Kunskapen om kulturarvet delas och utnyttjas aktivt. Man sörjer för utvecklingen av kunskapsunderlaget och informationens interoperabilitet.

Kulturarvet och ekonomin – hållbart och kreativt

Kulturarvet identifieras som samhällets gemensamma kapital

- Uppföljningen av kulturarvets effekter på ekonomi, sysselsättning och regional attraktionskraft kommer att utvecklas.
- Hållbar turism som grundar sig på kulturarvet och kulturmiljöerna främjas.
- Kapitalets värde upprätthålls då man vårdar och utvecklar kulturarvet och kulturmiljön.

Finansieringsgrunden för en ambitiös utveckling av kulturarvet har utvidgats och bevarandet av det tryggas med offentliga medel

- Utvecklingen av de nuvarande finansieringsformerna och möjligheterna till nya incitament ska utredas (t.ex. skattemässiga metoder).
- Inom den privata sektorn har man identifierat det samhälleliga ansvaret för kulturarvet.
- Med offentliga medel tryggas förutsättningarna för att skydda och bevara det kulturarv som gemensamt upplevs som värdefullt.

Kulturarvet är en allt viktigare resurs för den kreativa ekonomin och den övriga affärsverksamheten

- Nya modeller för kulturarvsföretagande och ansvarsfull affärsverksamhet med utgångspunkt i kulturarvet ska uppmuntras.
- Kommersiellt utnyttjande av information om kulturarvet och digitalt innehåll ska främjas, särskilt i utvecklingen av turismtjänster och innovativa teknologier.
- Utvecklingen av partnerskap och skapandet av värdenätverk mellan aktörer inom kulturarvssektorn, företag samt forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet stöds.
- Aktörerna inom kulturarvsbranschen uppmuntras att aktivt utnyttja Europeiska unionens finansieringsprogram och strukturfonder.

Kulturarvets särdrag och egenvärde respekteras i den ekonomiska verksamheten

- Medvetenheten om att kulturarvets värden beaktas i den ekonomiska verksamheten ska ökas.
- Den etiska praxisen för handel med och förfaranden i anslutning till kulturföremål utvecklas i samarbete med olika aktörer.
- Ursprungsfolkens rättigheter när det gäller att använda och utnyttja kulturarvet ska skyddas.

Bilaga 2. Förteckning över central lagstiftning som rör kulturarvet

- Enligt 20 § 1 mom. i **grundlagen** (731/1999) bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. I 17 § 1 mom. i grundlagen stadgas att Finlands nationalspråk är finska och svenska.
- Enligt **självstyrelselagen för Åland** (1144/1991) har landskapet lagstiftningsbehörighet i ärenden som gäller bland annat byggnads- och planläggningsväsendet, grannelagsförhållanden, bostadsproduktion, natur- och miljövärd, användning av naturen för rekreation, vattenrätt, fornminnen samt skydd av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och föremål i landskapet samt i vissa ärenden som gäller kultur, arkiv-, biblioteks- och museiväsendet.
- Enligt **sametingslagen** (974/1995) har samerna såsom ett urfolk, enligt vad som bestäms närmare i nämnda lag och annanstans i lag, kulturell autonomi inom sitt hembygdsområde i ärenden som angår deras språk och kultur.
- Syftet med **lagen om kommunernas kulturverksamhet** (166/2019) är att stödja människors möjligheter till kreativt uttryck och kreativ verksamhet samt till att skapa och uppleva kultur och konst, främja likvärdiga möjligheter för alla befolkningsgrupper och deras deltagande i kultur, konst och bildning, stärka befolkningens välfärd och hälsa samt delaktighet och gemenskap och skapa förutsättningar för utveckling av livskraften. Enligt 3 § 5 mom. i lagen är det kommunens uppgift att främja bevarandet och användningen av kulturarvet samt verksamhet som stöder och utvecklar den lokala identiteten.
- Syftet med **museilagen** (314/2019) är att upprätthålla och stärka individernas och samfundens förståelse för och delaktighet i kultur, historia och miljö, främja bevarandet av kultur- och naturarvet samt konsten för kommande generationer, främja gemenskap, kontinuitet och kulturell mångfald samt främja bildning, välfärd, jämlikhet och demokrati.
- Syftet med **lagen om allmänna bibliotek** (1492/2016) är att främja befolkningens jämlika möjligheter till bildning och kultur, tillgång till och användning av information, läskultur och mångsidig läskunnighet, möjligheter till livslångt lärande och kompetensutveckling samt aktivt medborgarskap, demokrati och yttrandefrihet. Utgångspunkten för uppnåendet av målet är gemenskap, pluralism och kulturell mångfald.
- I **arkivlagen** (831/1994) föreskrivs bland annat om organiseringen av arkivbildarnas arkivfunktion, vars syfte är att bevara det i det förflutna uppkomna och i dag uppkomna nationella kulturarvet i form av handlingar och andra

upptagningar samt att hålla det tillgängligt för att tillgodose behovet av mångsidig information som förekommer i samhället.

- Syftet med **lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial** (1433/2007) är att förvara trycksaker och upptagningar, nätmaterial, radio- och televisionsprogramutbud, filmer och upptagningar som gjorts tillgängliga för allmänheten i Finland för kommande generationer och göra dem tillgängliga för forskare och andra som behöver dem.
- **Lagen om fornminnen** (295/1963) skyddar alla fasta fornlämningar som fredade minnen av Finlands tidigare bosättning och historia. Lagen revideras som bäst.
- **Markanvändnings- och bygglagen** (132/1999) reglerar områdesanvändningen och byggandet. Lagen innehåller också bestämmelser om värnandet om kulturmiljön i anslutning till bl.a. de riksomfattande målen för områdesanvändningen, planläggningen och byggandet. Lagen revideras som bäst.
- **Lagen om skyddande av byggnadsarvet** (498/2010) tillämpas i regel på skyddande av byggnadsarvet utanför detaljplaneområden, om inte något annat föreskrivs.
- I **lagen om begränsning av utförelsen av kulturföremål** (933/2016) föreskrivs om begränsning av utförelsen av konstnärliga, historiska och arkeologiska kulturföremål i syfte att skydda nationalskatter som hör till det nationella kulturarvet.
- **Återlämnandet av olagligt exporterade kulturföremål** regleras av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/60/EU om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 (omarbetning). Direktivet har verkställts i Finland genom lagen om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från territoriet för en medlemsstat i Europeiska unionen (1292/2015).

Dessutom hänför sig bland annat kyrkolagen (1054/1993), lagen om ortodoxa kyrkan (985/2006), språklagen (423/2003), universitetslagen (558/2009), ödemarkslagen (62/1991), naturvårdslagen (1096/1996), gruvlagen (621/2011) och vattenlagen (587/2011) till kulturarvet.

Bilaga 3. Förteckning över Europarådets och FN:s centrala kulturarvskonventioner och -åtgärder

- **Konventionen om skydd för byggnadskulturarvet i Europa** (FördrS 10/1992, den så kallade Granadakonventionen, 1985) förpliktar medlemsländerna att aktivt och målinriktat skydda byggnadsarvet. Detta innebär bl.a. att man identifierar, tryggar och katalogiserar de objekt som ska skyddas.
- Syftet med den **europiska konventionen om skydd för det arkeologiska arvet** (FördrS 26/1995, den så kallade Vallettakonventionen, 1992) är att skydda det arkeologiska kulturarvet som en källa till gemensamt minne för de europeiska länderna samt som material för historisk och vetenskaplig forskning.
- **Den europeiska konventionen för skydd av det audiovisuella arvet** (ETS 183, 2001) vägleder de länder som har ratificerat den att bevara och skydda sitt audiovisuella arv. Som bilaga till avtalet finns ett protokoll om skydd av televisionproduktionen (ETS 184). Finland har inte ratificerat konventionen.
- Syftet med **Europarådets landskapskonvention** (FördrS 38/2021, den så kallade Florenskonventionen, 2000) är att främja skydd, vård och planering av landskapet samt att ordna europeiskt samarbete i frågor som gäller landskapet. Enligt konventionen påverkar landskapet uppkomsten av en lokal kultur och är en väsentlig del av Europas natur- och kulturarv.
- **Europarådets ramkonvention om kulturarvets samhällliga värde** (FördrS 50/2018, den så kallade Farokonventionen) betonar kulturarvets mångfald och betydelse som en resurs för en hållbar ekonomisk och social utveckling.
- År 2017 öppnade Europarådet **konventionen om brott mot kulturell egendom** för undertecknande. Den tidigare så kallade Delfoi-konventionen från 1985 ratificerades endast av tre länder och har inte trätt i kraft.
- **Europarådets utvidgade delavtal om kulturleder** syftar med sin ledverksamhet bland annat till att öka medvetenheten om de europeiska värdena och det mångsidiga kulturarvet, stärka dialogen mellan kulturer samt utveckla kulturturism som främjar hållbar utveckling. Finland har varit medlem i delavtalet sedan 2018.
- Syftet med **Unescos konvention om skydd för världens kultur- och naturarv** (FördrS 19/1987, den s.k. världsarvskonventionen, 1972) är att med hjälp av samarbete mellan folken identifiera och trygga värdena hos världens viktigaste natur- och kulturarvsobjekt och bevara dem för kommande generationer.

- Målet med **Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet** (FördrS 47/2013, 2003) är att främja värnandet om det levande immateriella kulturarvet och öka medvetenheten om betydelsen av det immateriella kulturarvet. Konventionen betonar förmedling av traditioner, kulturell mångfald och människors delaktighet i kulturarvet.
- **Unescos konvention och protokoll om skydd av kulturegendom vid väpnad konflikt** (FördrS 152/2004, den så kallade Haagkonventionen 1954) och det andra protokollet till konventionen (FördrS 152/2014, 1999). Avtalet syftar till att de krigförande parterna under en väpnad konflikt avhåller sig från att angripa kulturegendom och samtidigt freda objekt som betraktas som kulturegendom mot sådan militär verksamhet som skulle skada objekten eller rättfärdiga motpartens fientliga handlingar. Därför förutsätter avtalet att avtalsparterna redan i fredstid förbereder sig på att skydda kulturegendomen och gör innehållet i avtalet känt bland sina medborgare och väpnade styrkor. De centrala reformerna i det andra protokollet till Haagkonventionen har att göra med att kulturegendom som är särskilt viktig för hela mänskligheten omfattas av det förstärkta skyddet i händelse av en väpnad konflikt.
- Målet med **Unescos konvention om skydd för kulturarvet under vatten** (2001) är att stärka skyddet av kulturarvet under vatten och medlemsländernas samarbete för att främja det. Konventionen har inte trätt i kraft i Finland.
- I **Unescos konvention om förbud mot och förhindrande av olovlig import, export och överföring av äganderätten till kulturföremål** (FördrS 92/1999, 1970) konstateras att kulturegendom är en av grundfaktorerna för bildning och nationell kultur, och vars verkliga värde endast kan förstås i ett sammanhang där man vet så mycket som möjligt om dess ursprung, historia och traditionella miljö. Därför är de stater som undertecknat avtalet skyldiga att skydda kulturegendom som finns inom deras territorium mot stöld och otillåten export.
- **Unidroitkonventionen om stulna eller olagligt exporterade kulturföremål** (FördrS 94/1999, 1995) innehåller detaljerade bestämmelser om återlämnande av stulna och olagligt exporterade kulturföremål och kompletterar Unescos konvention till den del den även i Finland har ansetts vara bristfällig.
- Målet med **Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar** (FördrS 17/2007, 2005) är att främja en gränsöverskridande fri och mångsidig rörlighet för kulturprodukter och -tjänster samt personer. De ledande principerna är mänskliga rättigheter, grundläggande friheter och staternas suveränitet.
- **Föreanta nationernas deklaration om ursprungsfolkens rättigheter** skyddar och främjar ursprungsfolkens och deras individers rättigheter. Finland har undertecknat deklarationen.

- UNESCO upprätthåller **Världsmminnesprogrammet**, vars mål är att underlätta skyddet av och tillgängligheten till mänsklighetens arkiv- och biblioteksarv samt öka medvetenheten om arkiv- och biblioteksarvets existens och betydelse.
- **Unescos Geopark-nätverk** består av unika geologiska objekt, så kallade geoparker. Nätverket delar erfarenheter och bästa praxis om undervisning i naturvetenskaper, skydd av det geologiska arvet, geoturism och hållbar utveckling.

Bilaga 4. Europeiska unionens handlingar som gäller kulturarv

- Kommissionens rekommendation om ett gemensamt europeiskt dataområde för kulturarvet (EU/2021/1970)
- Kommissionens rekommendation om digitalisering av och tillgång via internet till kulturellt material och digitalt bevarande (2011/711/EU)
- Europaparlamentets och rådets rekommendation om filmarvet och konkurrenskraften i därtill kopplade branscher (2005/865/EU)
- Rådets rekommendation om prioriterade åtgärder för att öka samarbetet på arkivområdet i Europa (2005/835/EU)

Bilaga 5. De nordiska kulturministrarnas uttalanden

- Konst och kultur som påskyndare av hållbar utveckling (3.11.2021)
- De nordiska kulturministrarnas uttalande om kulturarvet som en förutsättning för en trygg och fredlig utveckling i världen samt vikten av att bekämpa olaglig handel med kulturföremål (30.11.2019)
- Declaration by the Nordic Ministers of Culture on Promoting Diversity of Cultural Expressions and Artistic Freedom in a Digital Age (2.5.2018)
- Förstörelse av kulturarvet i Irak och Syrien – ett nordiskt initiativ för att förhindra olaglig handel med kulturföremål (12.5.2015)

Bilaga 6. Strategiska riktlinjer för kulturarvet

År 2014 färdigställdes en kulturmiljöstrategi som för första gången drog upp riktlinjer för kulturmiljösektorns verksamhet på riksnivå. Målet med strategin var att öka förståelsen för de möjligheter som kulturmiljön medför, främja en god vård av kulturmiljön som en del av en hållbar utveckling samt betona medborgarverksamhetens betydelse. Enligt en bedömning som gjordes i slutet av strategiperioden 2020 hade kulturmiljöns betydelse och uppskattning ökat med hjälp av strategin. Strategin ansågs ha stött hållbar utveckling och tillgången till högklassig kulturmiljöinformation.

Finlands första världsarvsstrategi har godkänts för åren 2015–2025. Enligt strategins vision är Finland en ansvarsfull världsarvspåverkare vars världsarvsobjekt fungerar som modell för skydd, underhåll och presentation för andra. Livskraftiga miljöer är ett gemensamt världsarv för kommande generationer.

I det museipolitiska programmet som färdigställdes 2018 dras riktlinjer upp för museibranschens viktigaste framgångsfaktorer fram till 2030. Enligt programmet har museerna en viktig uppgift när det gäller att bygga upp ett kulturellt, socialt och ekologiskt hållbart samhälle och främja välfärden. Målet med programmet är att lyfta fram museerna som experter, partner och möjliggörare.

Det arkitekturpolitiska programmet har godkänts för åren 2022–2035. Programmet betonar den byggda miljöns betydelse i vars och ens vardag, där även miljöns kulturarvsvärden spelar en viktig roll som en del av utvecklingen av hållbara livsmiljöer. Fostran och utbildning samt information och kommunikation är väsentliga för att hållbarhetsmålen ska uppnås. Programmet styr mot ett hållbart och kolneutralt byggande och betonar arkitekturens betydelse som källa till livskraft och internationell dragningskraft.

Dessutom har kulturarvet en central roll bland annat i färdplanen för den nationella utvecklingen av kulturturismen och i Finlands evangelisk-lutherska kyrkas kulturarvsstrategi som sträcker sig fram till 2024. I statsrådets principbeslut om statens fastighetsstrategi 2030 finns riktlinjer för skötseln av kulturegendom som är i statens fastighetsinnehavares besittning. Den nationella strategin för rekreativ användning av naturen 2030 identifierar också kulturarvet. Målet med nationalspråksstrategin som färdigställdes 2021 är att säkerställa att det även i fortsättningen finns två levande nationalspråk i Finland.

Bilaga 7. Europeisk, nordisk och internationell kulturarvspolitik

Europeiska unionen

Europeiska unionen respekterar rikedom och mångfalden i sina kulturer och språk, samt värnar om och utvecklar Europeiska unionens kulturarv. Medlemsländerna har dock lagstiftningsbehörighet i frågor som gäller kultur och kulturarv. Ett undantag utgör ärenden som gäller export av kulturarv, vilket är kopplat till begränsningar av den fria rörligheten för varor.

Europeiska unionen har en rad åtgärder och initiativ som rör kulturarvet. Det nya europeiska kulturprogrammet från 2018, som också genomförs genom kulturarvsstrategin, ger en strategisk inriktning för samarbetet på kulturarvsområdet. I rådets arbetsplan för 2019–2024 fastställs de viktigaste åtgärderna och målen för de närmaste åren inom kulturområdet. EU:s åtgärder i anslutning till kulturarvet samlas i en europeisk ram för kulturarvet som omfattar åtgärder i anslutning till delaktighet, hållbarhet, skydd av det hotade kulturarvet, kompetens, forskning och innovationskapacitet samt internationella partnerskap.

Europeiska unionens råd har antagit flera slutsatser om kulturarvet under de senaste åren. I slutsatserna behandlas bland annat riskhantering inom kulturarvssektorn, integrering av kulturarvet, tillgång till digitalt kulturarv och inkluderande förvaltning av kulturarvet. I kommissionens rekommendationer har man bland annat tagit ställning till digitaliseringen och främjandet av kulturarvet. Åtgärdsförslag i anslutning till kulturarvet ingår också i de rapporter som utarbetats av arbetsgrupperna för EU:s öppna samordningsmetod (Open Method of Coordination).

Kulturarvets betydelse synliggörs till exempel av det europeiska kulturarvsmärket som beviljats objekt på olika håll i Europa och som Finland anslöt sig till 2018. Det gemensamma europeiska digitala biblioteket Europeana samlar material från europeiska bibliotek, arkiv och museer samt främjar deras tillgänglighet och användning.

Europarådet

Europarådet är en mellanstatlig organisation med 47 medlemsstater som har till uppgift att främja mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen. Här ses kulturen som ett centralt verktyg. Med hjälp av utbildning och kultur bygger man upp jämlikhet samt skapar och stärker samarbetsstrukturer som överskrider samhälleliga gränser.

Utöver konventionerna om kulturarvet godkändes i Europarådet 2017 den europeiska kulturarvsstrategin (Strategi21). Strategin har tre huvudperspektiv: det sociala perspektivet, den regionala och ekonomiska utvecklingen samt kunskap och fostran. Varje land kan utnyttja och verkställa strategin på det sätt det väljer. Strategin ger vid sidan av riktlinjerna goda exempel från olika delar av Europa.

Europarådets och Europeiska unionens gemensamma program Europeiska kulturmiljödagarerna (European Heritage Days) erbjuder årligen miljontals människor möjlighet att bekanta sig med det europeiska kulturarvet.

Europarådets kulturledsverksamhet har konstaterats vara en fungerande form för att förverkliga rådets gemensamma värderingar och mål. Med hjälp av kulturlederna kan medborgarna lära sig att djupare uppskatta sin historia och sitt kulturarv.

De nordiska länderna

Den svenska regeringens proposition om kulturarvspolitiken är från 2016. Centrala värden i kulturarvet är minne, kompetens och bildning; att skapa identiteter och gemenskaper samt att bygga upp ett hållbart samhälle. Dessa värden borde inkluderas i hela samhället. Förverkligandet av värderingarna förutsätter att kulturarvet ses som en gemensam angelägenhet för alla; den offentliga debatten om kulturarvet är mer omfattande och djupare samt att man främjar gemensam utveckling och engagemang i kulturarvet.

I Norge har kulturarvet inte granskats som en helhet under de senaste åren. År 2021 presenterade regeringen en rapport som drar upp riktlinjerna för museipolitiken i Norge fram till 2050. I rapporten betonas museernas roll som en del av demokratin och yttrandefriheten. Riktlinjerna för kulturmiljöpolitiken är från 2020. Var och en ska ha möjlighet att vara med och ta ansvar för kulturmiljön. Kulturmiljön främjar hållbar utveckling. Kulturmiljöns mångfald tryggas som grund för kunskap, upplevelse och användning. Enligt den nationella biblioteksstrategin 2020–2023 är biblioteken demokratiska hus.

Islands första nationella kulturpolitiska program från 2013 granskar konsten och kulturarvet tillsammans. Hörnstenarna i den nationella kulturpolitiken är: kreativt arbete och deltagande i kulturlivet; lätt tillgång till konst och kulturarv; samarbete mellan förvaltning och samfund och individer som är verksamma inom kultur; barns och ungas deltagande i kulturlivet.

Främjandet av genomförandet av den nordiska samekonventionen fortsätter.

Förenta Nationerna

De viktigaste FN-organen och underorganen som är relevanta för kulturarvet är Unesco, FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur, och WIPO, Världsorganisationen för intellektuell äganderätt.

Unescos kärnuppgift som en specialorganisation under FN är att upprätthålla fred och säkerhet samt att främja de mänskliga rättigheterna och en hållbar utveckling genom utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation. När det gäller kultur är Unescos mål att skydda världens kultur- och naturarv och det immateriella kulturarvet samt att främja kulturell mångfald, de kreativa branscherna och en interkulturell dialog. Finland genomför aktivt Unescos avtal, rekommendationer och deklARATIONER som Finland har förbundit sig till.

Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten WIPO samordnar det mellanstatliga samarbetet för att främja det internationella systemet för den intellektuella äganderätten. Den immateriella äganderätten skyddar människans kreativitet, uppfinningar och konst. De viktigaste huvudområdena är industriella rättigheter, upphovsrätt och närstående rättigheter.

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

PB 29 00023 Statsrådet
Tfn 0295 16001 (växel)
okm.fi/sv

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-263-807-6 PDF